

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1942:28

JUSTITIEDEPARTEMENTET

STRAFFLAGBEREDNINGENS
PROMEMORIA MED FÖRSLAG TILL LAG OM
EFTERGIFT AV ÅTAL MOT
MINDERÅRIGA

M. M.

AVGIVEN

DEN 30 MAJ 1942

S T O C K H O L M

1 9 4 2

Statens offentliga utredningar 1942

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag till plan för organisationsarbetet inom försvarsväsendet. Beckman. 733 s. Fö. (Till betänkandet höra dels en bilaga innehållande personalförteckningar m. m., avsedd endast för tjänstebruk, dels och ett hemligt bihang i tre delar.)
2. Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. Marcus. 22 s. Fi.
3. Promemoria rörande bostadsförsörjningen. Av A. Johansson. Beckman. 77 s. S.
4. De yngre sjukhusläkarnas avlönings-, arbets- och bostadsförhållanden. Beckman. 106 s. S.
5. Promemoria med förslag till utvidgad vanhävdslagstiftning. Marcus. 55 s. Jo.
6. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 1. Allmänna uppgifter angående den tekniskt-vetenskapliga forskningsverksamhetens nuvarande läge m. m. — Allmänna synpunkter rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningen. — Erforderliga åtgärder för den tekniskt-vetenskapliga forskningens främjande och statens medverkan därvid. Hæggström. 195 s. H.
7. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 2. Förslag till åtgärder för främjande av den tekniskt-vetenskapliga forskningen på byggnadsområdet. Hæggström. 76 s. H.
8. 1938 års pensionssakkunniga. Betänkande med förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare i statens tjänst. Marcus. 135 s. Fi.
9. 1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till folkskolans avlöningsreglemente m. m. Marcus. 191 s. Fi.
10. Betänkande med förslag till brandlag och brandstadga m. m. Norstedt. 164 s. K.
11. Betänkande med utredning och förslag angående betygssättningen i folkskolan. Hæggström. 330 s. E.
12. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 3. Förslag till åtgärder för skogsproduktforskningens ordnande. Hæggström. 124 s. H.
13. Betänkande och förslag angående förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. Del 4. Järnvägsstyrelsen. Beckman. 88 s. K.
14. Promemoria angående hyresreglering. Norstedt. 54 s. Ju.
15. Betänkande med förslag till lag om vapenfria värnpliktiga. Beckman. 108 s. Fö.
16. Betänkande med förslag rörande den centrala förvaltningsverksamheten inom försvarsväsendet. Hæggström. 360 s. Fö.
17. Betänkande med utredning och förslag angående barnmorskéväsendet. Idun. 101 s. 1 karta. S.
18. Beskattningsorganisationssakkunnigas betänkande med förslag till ändrad organisation av kammarrätten. Marcus. 128 s. Fi.
19. Betänkande med utredning och förslag ang. semester för husmödrar. Norstedt. 96 s. S.
20. Utredning angående värmekostnaden i hyreshus. Idun. 187 s. S.
21. Betänkande med förslag till främjande av utskyldsbetalning genom erkända skatteförmedlingskassor. Marcus. 96 s. Fi.
22. Förslag till ny lag om behörighet att utöva läkar-konsten, m. m. Norstedt. 251 s. S.
23. Promemoria med förslag angående registreringen av landets företagare m. m. Marcus. 60 s. H.
24. Betänkande angående bilregistrering m. m. Hæggström. 103 s. 12 bil. K.
25. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 2. Tiden juli 1940—juni 1941. Idun. 504 s. Fo.
26. 1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till avlöningsreglemente för de högre kommunala skolorna. Marcus. 96 s. Fi.
27. Stadsplaneutredningen 1942. 1. Förslag till åtgärder för snabbare handläggning av stadsplane- och tomtindelningsärenden m. m. Norstedt. 94 s. Ju.
28. Strafflagberedningens promemoria med förslag till lag om eftergift av åtal mot minderåriga m. m. Marcus. 56 s. Ju.

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1942:28
JUSTITIEDEPARTEMENTET

STRAFFLAGBEREDNINGENS
PROMEMORIA MED FÖRSLAG TILL LAG OM
EFTERGIFT AV ÅTAL MOT
MINDERÅRIGA

M. M.

AVGIVEN
DEN 30 MAJ 1942

STOCKHOLM 1942
ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG
427985

STATENS OMRÅDESKONTOR
STOCKHOLM

STADTLAGSBESLUTNINGEN

PROMEMORIA MED FÖRSLAG TILL LAG OM

EFFEKTIVITÄT AV ATAL MOT

MINDERBÄRIGA

M. M.

AVGIVET

AV RÄTTSPÄKAREN

STOCKHOLM 1912

1:1747 NACHTS HÖRNINGEN

1912

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 6 oktober 1938, varigenom strafflagberedningen tillsattes och dess allmänna arbetsuppgifter bestämdes, har Herr Statsrådet den 19 mars 1942 förordnat att beredningen skulle upptaga frågan rörande lagstiftning om åtalseftergift såvitt angår ungdomliga lagöverträdare. Samtidigt förordnades häradshövdingen G. A. Eriksson, över-

direktören H. Göransson, borgmästaren M. Heuman och professorn I. Agge att, efter kallelse av beredningens ordförande presidenten K. Schlyter, samråda med beredningen vid ifrågavarande utredning och sekreteraren hos ungdomsfängelsenämnden T. Lindberg att såsom sekreterare biträda beredningen vid utredningsarbetet.

Sedan beredningen i samråd med de förordnade sakkunniga fullgjort ifrågavarande uppdrag, får beredningen härmed vördsamt överlämna en rörande utredningen upprättad promemoria jämte förslag till

- 1) lag om eftergift av åtal mot minderåriga, och
- 2) lag om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Tillika föreslår beredningen att lagen den 22 juni 1939 (nr 324) angående ändring i vissa delar av barnavårdslagen, såvitt angår 44 § 4 mom. i denna lag, samtidigt får träda i kraft.

Stockholm den 30 maj 1942.

KARL SCHLYTER.

G. A. ERIKSSON

HARDY GÖRANSSON

MATHS HEUMAN

IVAR AGGE

Torgny Lindberg.

LAGFÖRSLAG

Förslag

till

Lag

om eftergift av åtal mot minderåriga.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Har någon innan han fyllt aderton år begått brott för vilket åtal skall väckas vid allmän underrätt och kan enligt lag å brottet eller, där flera brott förövats, å något av dem följa fängelse eller straffarbete, ankommer det på landsfogden eller, i Stockholm, på förste stadsfiskalen att avgöra huruvida allmänt åtal skall ske.

Allmänt åtal må eftergivas när den brottsliges karaktär och personliga förhållanden i övrigt giva skälig anledning antaga, att han skall låta sig rätta genom åtgärd av barnavårdsnämnd eller eljest utan att åtal väckes, samt åtal ej är påkallat med hänsyn till brottets beskaffenhet eller eljest ur allmän synpunkt.

2 §.

Konungen äger förordna annan åklagare att i landsfogdens eller förste stadsfiskalens ställe besluta i frågor enligt denna lag.

3 §.

Innan åtal eftergives skall yttrande inhämtas från barnavårdsnämnden i den ort där den brottslige är bosatt. Sådant yttrande skall innefatta redogörelse för den brottsliges personliga utveckling, vandel och levnadsomständigheter i övrigt ävensom uppgift å de åtgärder som nämnden kan finna erforderliga för hans rättande.

4 §.

Beslut om åtal eftergift skall av åklagaren eller den han därtill förordnar muntligen delgivas den brottslige, varjämte beslutet skall tillställas barnavårdsnämnden och statens inspektör för fattigvård och barnavård.

5 §.

Åtal eftergift må av åklagaren återkallas, därest den brottslige förövar nytt brott varå kan följa fängelse eller straffarbete eller åtal eljest, i samband med hans lagförande för annat brott, finnes påkallat ur allmän synpunkt.

6 §.

Angående eftergift av åtal mot den som dömts till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse eller som för skyddsuppfostran intagits å skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt gäller vad särskilt är stadgat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1943.

Förslag

till

Lag

**om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. lagen den 6 juni 1924 (nr 361)
om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).**

Härigenom förordnas, att 2 § 3 mom. lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag)¹ skall erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

3 mom. Om vissa på barnavårdsnämnden eller dess ordförande ankommande åtgärder är stadgat i lagarna om äktenskaplig börd, om barn i äktenskap, om adoption, om barn utom äktenskap, om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket, om förmynderskap, om förskottering av underhållsbidrag till barn, om socialregister, om särskild förundersökning i brottmål och om eftergift av åtal mot minderåriga ävensom i 14 kap. 45 § strafflagen samt i förordningarna om moderskapspenning och om mödrahjälp.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1943.

Därest lagen den 22 juni 1939 (nr 324) angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag) vid förstnämnda tidpunkt ännu icke trätt i kraft, skall, intill dess så sker, 2 § 3 mom. barnavårdslagen hava följande lydelse:

2 §.

3 mom. Om vissa på barnavårdsnämnden eller dess ordförande ankommande åtgärder är stadgat i lagarna om äktenskaplig börd, om barn i äktenskap, om adoption, om barn utom äktenskap, om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket, om förmynderskap, om förskottering av underhållsbidrag till barn, om socialregister och om eftergift av åtal mot minderåriga ävensom i 14 kap. 45 § strafflagen, i lagen innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga samt i förordningarna om moderskapspenning och om mödrahjälp.

¹ Senaste lydelse se SFS 1939 nr 324.

M O T I V

Inledande anmärkningar.

En självklar förutsättning för att en strafflag skall fylla sitt syfte är, att dess lagbud bringas till verkställighet, att förövandets av straffbelagda gärningar i regel åtföljes av i strafflagen bestämda reaktioner. Då polis- och åklagarmyndigheter icke alltid kunna upptäcka den brottslige eller förebringa den bevisning som erfordras för hans fällande till ansvar, måste emellertid en viss marginal komma att föreligga mellan de gärningar varå straff eller skyddsåtgärd bort följa enligt strafflagen och de gärningar som i verkligheten föranleda sådan samhällsreaktion. Ju större denna lucka är, desto mindre effekt måste strafflagen antagas erhålla; dess uppgift att skydda samhället mot förövandets av samhällsskadliga handlingar förfelas i samma mån som förövarna av dessa gärningar gå fria.

Det sagda är emellertid giltigt endast under förutsättning att strafflagen verkligen står i överensstämmelse med de syften den avser att tjäna. Rättsutvecklingen har gått i den riktningen, att man strävat efter att i strafflagarna så fullständigt som möjligt angiva de samhällsskadliga gärningar som böra bestraffas. Man har sökt göra brottsbeskrivningarna så tydliga och klara, att de icke blott täcka alla de fall som böra bestraffas utan även giva så litet utrymme som möjligt för bestraffandet av handlingar där samhällsintresset icke kräver detta. Hur tekniskt fulländad en strafflag än blir, kunna emellertid i det verkliga livet situationer uppstå, som visserligen formellt falla in under strafflagen men där statens intresse icke kräver att straff ådömes. Det kan inträffa, att sociala eller andra skäl medföra att samhällsskyddet långtifrån att kräva realiserandet av statens straffanspråk i stället kanske äventyras just genom den brottsliges lagföreläggning. Det kan vidare inträffa, att på utomrättslig väg sådana brottsprevenerande åtgärder kunna vidtagas som på ett bättre sätt än de åtgärder domstol kan ålägga tillgodose samhällets intresse av att förebygga brott. Denna intressekollision har givit upphov — förutom till frågan om domstols rätt att eftergiva straff, som ej här skall beröras — till spörsmålet, huruvida åklagaren alltid skall vara skyldig att väcka åtal, när sannolika skäl föreligga för att en person förövat en straffbar handling som hör under allmänt åtal, eller om han skall äga rättighet att underlåta åtal, när samhällets intresse icke kräver den skyldiges lagföreläggning utan måhända bättre tillgodoses genom att åtal eftergives. Man har brukat kalla den förstnämnda grundsatsen *legalitetsprincipen* och den sistnämnda *opportunitetsprincipen*. Dessa benämningar äro dock missvisande. Den sist-

nämnda principen innebär ingalunda att åklagaren skall kunna underlåta åtal av vilka »opportuna» skäl som helst, utan fast mera att han på legal väg bemyndigas att eftergiva åtal, när vissa särskilda hänsyn kräva detta. Man bör därför hellre tala om en absolut och en relativ åtalsplikt.

Absolut åtalsplikt bör anses föreligga även när lagstiftningen i vissa bestämda undantagsfall och under vissa noggrant angivna förutsättningar tillåter åklagare att underlåta åtal, ehuru tillräcklig bevisning om brottet föreligger. *Relativ åtalsplikt* innebär däremot, att åklagaren erhåller en mera generell rätt att diskretionärt väga samhällets intresse av åtals anställande mot andra samhällsintressen, som tala för dess underlåtande.

Spörsmålet om absolut och relativ åtalsplikt och de olika graderna därav sammanhänger i viss mån med den rådande uppfattningen om straffets syfte. Ser man i straffet en samhällets vedergällning, som motiveras av straffbara gärningar utan att större hänsyn tages till gärningsmannens person, måste åtalsplikt självfallet så gott som undantagslöst föreligga. Ju mera man däremot i straffet inlägger ett praktiskt syfte och däri framför allt ser ett av samhällets medel att förebygga brott, desto större utrymme blir det för en uppmjukning av åtalsplikten när detta ändamål kan tillgodoses på annat sätt. Särskilt markant blir detta när det gäller unga lagöverträdare. I fråga om dessa råder i stort sett enighet om, att det är uppfostrande och icke i egentlig mening straffande åtgärder som bäst tillgodose samhällets intresse av att förebygga återfall i brott. Detta har medfört, att även i länder med absolut åtalsplikt denna ofta har starkt begränsats gentemot unga brottslingar i sådana fall, där effektiva brottsförebyggande åtgärder kunna träffas på annan väg än genom domstolsförfarande och intet allmänt intresse påkallar åtal. På detta sätt kan frågan om åtalsplikten absoluta eller relativa karaktär reduceras till en gradskillnad.

Även synpunkter, som delvis ligga på ett annat plan, kunna föranleda begränsning av åtalsplikten utan att denna i princip anses förlora sin absoluta karaktär. Man har sålunda ofta i viss utsträckning överlåtit åt åklagaren att avgöra, huruvida mycket ringa förseelser äro av sådan betydelse att den vidlyftiga och dyrbara apparat, som domstolsförfarandet innebär, bör sättas i gång. Vidare har en viss lämplighetsprövning tillämpats, när hänsyn till främmande makter föranleda att åtal icke bör äga rum, och slutligen har åklagaren ofta anförtrots rätt att underlåta åtal vid vissa konkurrensfall, där ringa eller ingen påföljd skulle bliva resultatet av lagföring för ytterligare brott.

Icke blott åklagarens åtalsplikt utan även hans åtalsrätt kan vara begränsad. De flesta rättsordningar ha sålunda stadgat, att vissa brott må åtalas av allmän åklagare endast om de av målsäganden angivits till åtal. Dessutom stadgas ofta, att vissa brott endast må åtalas av målsägande. Grunden för en sådan uppdelning av brotten i åklagarbrott, angivelsebrott och målsägandebrott är dels hänsyn till den av brottet kränkte, som kan ha ett intresse av att med brottet förknippade omständigheter icke framdragas till offentlig behandling, dels ock att vissa brott anses vara av så ringa betydelse, att

målsäganden icke bör ha rättighet att belasta den allmänna åklagarmakten med åtals utförande. I den mån det är sistnämnda synpunkt som gör sig gällande, är grunden för ett brotts förläggande under enskilt åtal besläktad med de skäl, som kunna föranleda att åklagarens åtalsplikt begränsas vid vissa lindriga förseelser.

Gällande svensk rätt.

Enligt svensk rätt tillkommer det allmän åklagare eller den av brottet kränkte att väcka åtal. Vissa brott kunna därjämte åtalas av enskilda, ehuru de icke direkt beröras av brottet. Allmän åklagares åtalsrätt omfattar i regel alla brott som icke i lag uttryckligen undantagas från allmänt åtal (målsägandebrott) eller för vilka allmänt åtal göres beroende av angivelse från målsäganden (angivelsebrott). I vissa fall är allmän åklagares åtalsrätt dock beroende av Konungens förordnande eller tillstånd, och för åtal mot vissa domare och ämbetsmän fordras tillstånd av de myndigheter varunder de lyda.

Allmän åklagares åtalsplikt är i princip lika omfattande som hans åtalsrätt, svensk rätt står på den *absoluta åtalsplikts* grund. Denna princip har kommit till uttryck i 19 § 1 och 3 punkterna i *promulgationslagen till strafflagen*, där det stadgas, att allmän åklagare skall tala å brott som hör under allmänt åtal, ändå att angivelse därom ej sker, samt att han är pliktig att utföra åtal å brott, som hos honom av målsägande angives, där brottet ej är sådant att det enligt lag må åtalas endast av målsäganden.

Allmän åklagares åtalsplikt är emellertid ej undantagslös, utan särskilda hänsyn ha föranlett att den absoluta åtalsplikten uppmjukats.

Enligt en *kungörelse av den 18 december 1823* må ingen, som för mord, rån, stöld eller annat grovt brott insatts å fästning eller allmän arbetsinrättning på längre eller kortare tid, utlämnas till rannsaking för tidigare förövat brott, med mindre målsägaren det fordrar eller det befinnes, att hans fällande till ansvar för det nyupptäckta brottet skulle medföra förhöjt ansvar för honom, eller det är troligt, att rannsakingen skulle medföra upptäckt av andra i brottet invecklade personer. Prövningen av huruvida åtal i dylika fall skall ske tillkom enligt samma bestämmelse alltid Kungl. Maj:ts befallningshavande men har genom lag den 24 april 1936 överflyttats till landsfogde, när brottet förövat annorstädes än i Stockholm. I 1823 års kungörelse givas även vissa bestämmelser om åtal mot den som av domstol ansetts saker till »högsta kroppsplikt».

Lagstiftningen innehåller vidare stadganden, som innebära möjlighet till åtalseftergift gentemot domare samt ämbets- eller tjänstemän. Enligt 3 § i *instruktionen den 14 mars 1941 för riksdagens justitieombudsman* må denne, när han finner att någon, vars ämbetsutövning står under hans tillsyn, felat endast av ovarsamhet och utan vrång avsikt, låta bero vid vunnen rättelse eller avgiven förklaring eller vad eljest förekommit i saken. Motsvarande bestämmelse finnes i 5 § *instruktionen för riksdagens militieombudsman*.

Härjämte innehålla instruktionerna för polismästarna i vissa större städer bestämmelser, som medgiva dessa att vid lindriga förseelser låta saken falla eller hero vid en varning till vederbörande. För dessa bestämmelser skall redogörelse lämnas i ett senare sammanhang.

Bestämmelser om åtalseftergift ha även meddelats i vissa lagar om särskilda behandlingsformer. När någon som ådömts tvångsuppfostran misstänkes att hava före slutlig utskrivning begått brott, tillkommer det enligt 14 § *lagen om tvångsuppfostran* landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen att avgöra huruvida allmänt åtal lämpligen bör ske. Motsvarande bestämmelse finnes för den som ådömts ungdomsfängelse i 19 § *lagen om ungdomsfängelse*. Stadgandet i *lagen om tvångsuppfostran* har genom bestämmelse i 44 § 3 mom. *barnavårdslagen* utsträckts att gälla även för den som för skyddsuppfostran intagits å allmän uppfostringsanstalt eller dit överförts från skyddshem. Före sitt avgörande i åtalsfrågan skall överåklagaren inhämta yttrande från styrelsen för uppfostringsanstalten respektive ungdomsfängelsenämnden.

I samband med 1939 års lagstiftning om villkorlig dom ha liknande stadganden beslutats i fråga om dem, som intagits å skyddshem eller alkoholistanstalt, vilka bestämmelser emellertid ännu icke satts i kraft. Om den som för skyddsuppfostran intagits å skyddshem misstänkes att hava före slutlig utskrivning begått brott, skall enligt 44 § 4 mom. *barnavårdslagen* överåklagare efter hörande av skyddshemmets styrelse avgöra huruvida allmänt åtal lämpligen bör ske. Enligt 49 a § *alkoholistlagen* skall överåklagare på samma sätt pröva frågan om åtal när någon, som enligt meddelat beslut intagits å allmän alkoholistanstalt, misstänkes att hava före utskrivning från anstalten begått brott, varå enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader; yttrande skall i detta fall inhämtas från alkoholistanstaltens styrelse.

Genom 1942 års lagstiftning om förmögenhetsbrotten ha slutligen vissa regler om lämplighetsprövning av överåklagare införts i strafflagen i samband med att alla förmögenhetsbrott i princip lagts under allmänt åtal. Dessa åtalsregler avse sådana brott, som med tidigare uppfattning bort konstrueras som målsägandebrott. Enligt bestämmelser i 20 kap. 12 §, 21 kap. 11 § och 22 kap. 10 § strafflagen gäller sålunda för i dessa kapitel avhandlade brott, med undantag av grov stöld, rån, grovt bedrägeri och grov förskingring, att om brottet förövats mot make eller trolovad eller vissa andra närstående personer, allmän åklagare får väcka åtal allenast om brottet av målsägande angives eller ock överåklagare finner åtal vara ur allmän synpunkt påkallat. Vidare har beträffande vissa lindriga förmögenhetsbrott — oredligt förfarande, olovligt förfogande och olovligt brukande — stadgats, att de ej må åtalas av allmän åklagare med mindre överåklagare finner åtal vara ur allmän synpunkt påkallat.

Svenska reformförslag.

Frågan om åtalseftergift har i Sverige främst behandlats i lagförslag på det *straffprocessuella* området. Processkommissionen diskuterade detta spörsmål i sitt år 1926 avgivna *Betänkande angående rättegångsväsendets ombildning*. Kommissionen avvisade därvid tanken att utvidga möjligheterna till åtalseftergift med följande motivering.

»Det är med tvekan processkommissionen tagit ståndpunkt till det föreliggande problemet. Såsom förut framhållits, förefinnes otvivelaktigt ett visst behov att i speciella fall kunna avvika från en strikt tillämpning av ett straffbud. Oaktat all sorgfällighet vid avfattningen av straffbestämmelserna kan det inträffa, att under vissa omständigheter straff för en av lagen såsom brottslig betecknad handling ej kan anses vara av det allmännas intresse påkallat och att följaktligen ett utkrävande av straffet skulle anses såsom en onödig och olämplig hårdhet. Det ligger dock i sakens natur, att sådant företrädesvis kan förekomma i avseende å de mindre brotten, mera sällan däremot beträffande de grövre.

För sådana fall är det en synnerligen praktisk utväg att helt enkelt medgiva åklagaren att underlåta att vid domstol anställa åtal, när han finner det allmännas intresse icke påkalla bestraffning av den, som efter lagens bokstav begått ett brott. Därigenom vinnes icke blott, att denne undgår straff, utan han befrias därjämte från det lidande, som i regel är förenat med en lagföring inför rätta, och dessutom sparas de besvär och kostnader, som för det allmänna och för honom äro förenade med en rättegång.

Å andra sidan möta dock allvarsamma betänkligheter mot att sålunda giva åklagaren befogenhet att underlåta åtal för ett brott, oaktat han har full anledning antaga, att viss person gjort sig skyldig därtill, och betänkligheterna ökas, i den mån brottet är av svårare beskaffenhet. Det material, som vid avgörandet av frågan komme att stå till buds och som i regel icke kunde vara annat än polismyndighetens protokoll vid förberedande undersökning, skulle ofta icke vara av beskaffenhet att utgöra fullt tillfredsställande grund för frågans bedömande. Det är ock en synnerligen allvarlig och krävande uppgift, som härigenom ålägges åklagaren. Vål är det att hoppas, att åklagarväsendet vid genomförande av processkommissionens förslag till dess organisation skulle bliva väsentligen förstärkt, men det kan dock vara föremål för tvivel, om åklagarna skulle vara vuxna uppgiften. Det kan befaras, att tillämpningen skulle bliva ganska ojämn, så att i väsentligen likställda fall åtal emellanåt anställdes och emellanåt underlåtes, även om åklagarna icke kunde beskyllas för godtycke eller varit utsatta för obehörig påverkan. Fullt betryggande korrektiv mot nu angivna olägenheter skulle knappast kunna vinnas genom den anordningen, att frågan alltid skulle underställas prövning av högre åklagare än den, på vilken åtalet närmast berodde. Ty på grund av beskaffenheten av det material, på vilket den högre åklagaren skulle grunda sitt beslut, komme hans prövning helt säkert ofta att i det väsentliga bestämmas av den underordnades uppfattning. Den överordnade myndigheten skulle för övrigt icke kunna komma i tillfälle pröva frågan, med mindre den underordnade åklagaren funne underlåtande av åtal vara påkallat och därför hemställde därom. Även om objektiva och fullt giltiga grunder alltid bleve bestämmande för åklagarens beslut, skulle det ej kunna undgå, att misstanke om ett motsatt förhållande uppkomme, då det visade sig, att ett notoriskt brott i ena fallet åtalades, i andra fallet lämnades obeivrat. Såsom längre fram skall närmare angivas, är det processkommissionens mening att giva målsäganden en subsidiär rätt att

åta brott, då åklagaren ej funnit skäl anställa åtal, detta i syfte framför allt att få ett korrektiv mot att åklagarna obehörigen underlåta att anställa åtal. En konsekvent tillämpning av opportunitetsprincipen borde föranleda därtill, att denna målsägandens subsidiära åtalsrätt skulle vara utesluten, då åklagaren av nu ifrågavarande anledning beslutat underlåta åtal. Nämda korrektiv skulle vid sådant förhållande försvinna.

Vid överbägande av förevarande fråga måste ock beaktas, att möjlighet ej saknas att åtminstone i viss omfattning på andra mera betryggande vägar vinna det mål, som med opportunitetsprincipens tillämpning eftersträvas.

Sedan gammalt föreligger enligt alla lagstiftningar ett medel härtill i regeringsmaktens befogenhet att genom nåd efterskänka ett ådömt straff. Ur vissa av ovan berörda synpunkter erbjuder nåden mindre betänklighet än underlåtande av åtal. Det måste dock medgivas, att benådningen är förenad med vissa olägenheter. Den person, varom fråga är, befrias icke från själva rättegången, och domstolen kan nödgas ådöma en bestraffning, som den själva anser icke böra ifrågakomma.

Ett annat institut, som tjänar ifrågavarande syfte, är åtalspreskriptionen, varigenom åtal och straffådömande förekommes, när viss tid från brottets begående förflutit. Detta institut kommer till användning just i ett av de fall, vid vilka opportunitetsprincipen ansetts böra ingripa, nämligen när längre tid förflutit sedan brottet begicks. Det är emellertid naturligt att, då allmänna regler skola givas om straffs förfallande viss tid efter brottets begående, tiden måste tilltagas tämligen rymligt.

Nära besläktad med den tanke, som fått sitt uttryck i opportunitetsprincipen, är den, som lett till införande av den villkorliga domen. Enligt de härom hos oss gällande reglerna kan domstolen i vissa fall vid ådömande av straff förordna, att med verkställighet av straffet skall anstå, om det finnes skälig anledning antaga, att den dömda ändock skall låta sig rättas. Den dömda ställes genom domen på prov en viss tid. Om han under prøvotiden uppför sig klanderfritt, förfaller straffet helt och hållet, eljest verkställles det. Med den utbildning reglerna om åklagarens rätt att av opportunitetsskäl underlåta åtala fått i Norge, kan det sägas, att sådant underlåtande och den villkorliga domen verka konkurrerande. En olägenhet av den villkorliga domen är emellertid, att själva rättegången icke undgås, såsom fallet är, om åklagaren får befogenhet att underlåta åtal.

Frågans läge blir emellertid i viss grad ett annat, om lagen kommer att medgiva domstolen att vid vissa mindre förseelser fria från straff, oaktat en brottslig gärning konstaterats. Det kan med ett visst fog anmärkas, att det i förhållande till de intressen, som föreligga, vore alltför omständligt och betungande, om i de fall, då lagen sålunda avser friande, åklagaren icke skulle äga pröva detta utan ovillkorligen skulle hänskjuta saken till domstolen. Vore det fråga om allvarigare brott, kunde även en sådan regel anses välgrundad, men i fråga om mindre förseelser torde den icke vara nödvändig för rättsskipningens säkerhet. Innan bestämmelser i ämnet föreligga och deras omfattning kan bedömas, är det emellertid icke möjligt att fatta slutlig ståndpunkt till spörsmålet, utan har processkommissionen ansett sig böra lämna öppet, huruvida den befogenhet, som tilldelas domstolarna i nu nämnda riktning, bör kompletteras med en motsvarande prövningsbefogenhet för åklagarna i fråga om åtalets anställande.

Huvudregeln skall alltså bli, att åklagaren skall vara skyldig åtala brott, i avseende varå åtal ankommer på honom, såvida tillräckliga skäl mot den misstänkte förefinnas. Härvid bör emellertid märkas, att åklagaren icke blott har att taga hänsyn till huruvida tillräcklig bevisning vunnits, att den misstänkte begått en viss såsom brottslig betecknad gärning, han skall även ägna uppmärksamhet åt frågan huruvida någon omständighet förekommer, som utesluter brottsligheten eller medför straffets bortfallande, och därest det är fallet underlåta att åtala.»

Processlagberedningen anslöt sig i sitt år 1938 avgivna *Förslag till rättegångsbalk* i stort sett till processkommissionens ståndpunkt. Att medgiva åklagare en diskretionär rätt att underlåta åtal, då en gärning enligt strafflagen är belagd med straff, stode enligt processlagberedningen säkerligen icke i överensstämmelse med den allmänna rättsuppfattningen och skulle lätt kunna leda till missbruk. Liksom hittills borde därför legalitetsprincipen gälla såsom allmän grundsats. Beredningen ansåg sig emellertid böra föreslå vissa undantag från den allmänna regeln. Enligt 20 kap. 7 § 1. i beredningens förslag till rättegångsbalk må sålunda allmänt åtal eftergivnas av åklagaren, om å brottet icke kan följa svårare straff än böter, och det är uppenbart att den misstänktes lagföring ej är påkallad ur allmän synpunkt. Detta stadgande motiveras med att vid brott av nämnda slag stundom föreligga omständigheter, som komma brottet att framstå som ursäktligt, varför ett undantagslöst beivrande av varje sådant brott ej kan anses betingat av straffrättskipningens ändamål. Enligt andra punkten i samma lagrum kan allmänt åtal vidare eftergivnas om brottet förövats innan den misstänkte dömts för annat av honom förövat brott eller till fullo undergått straff eller annan påföljd för sådant brott, och det är uppenbart, att brottet i jämförelse med det andra brottet är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse. I båda de nämnda fallen är eftergiften avsedd att kunna återkallas, när tillräckliga skäl för eftergift ej längre föreligga. Beslutanderätten i frågor om åtalseftergift skall enligt förslaget tillkomma distriktsåklagare.

I processlagberedningens förslag har vidare upptagits en hänvisning av innebörd, att när i lag eller författning särskild föreskrift är meddelad om eftergift av åtal, skall den vara gällande. I motiveringen anför beredningen, att vissa skäl tala för att eftergift av åtal bör kunna ske beträffande vissa grupper av förbrytare, särskilt ungdomsbrottslingar. Beredningen har emellertid ansett, att denna fråga bör närmare undersökas i samband med utredningen angående den särskilda behandling, som bör ägnas sådana förbrytare.

Vid de *överläggningar*, som den 5—10 juni 1939 höllos *inför chefen för justitiedepartementet* rörande huvudpunkterna i processlagberedningens förslag till rättegångsbalk, uttalade sig några talare för en utvidgning av möjligheterna till åtalseftergift, särskilt i vad angår unga brottslingar. Landsfogden G. Persson anförde bland annat:

»Det är ändå så, att en åklagare i sin praktik träffar på ganska många fall, då det ställer sig ganska motbjudande för honom att väcka åtal, och jag förmodar, att det är allmänt bekant, att en åklagare i många fall eftergiver åtal, trots att han egentligen inte har rätt därtill för närvarande. Det är särskilt beträffande en kategori av brottslingar, som dessa synpunkter göra sig gällande, nämligen unga förbrytare och framförallt unga förbrytare, som begå lagstridiga handlingar av överdåd eller okynne. Det är en sak, som ofta inträffar. Jag vill här inskjuta, att eftergift av åtal ofta sker i den formen, att man ställer så stora krav på bevisningen, att man anser, att tillräckliga skäl inte föreligga för ett åtal. Det är givet, att man därvid alltid försöker handla så objektivt som möjligt, men det kan ju insmyga sig även andra synpunkter.

Jag skulle vilja sammanfatta de kategorier av brott, i fråga om vilka enligt mitt förmenande rätt till eftergift av åtal i viss utsträckning borde medges, på följande

sätt. Sådan rätt bör medges dels i fråga om unga förbrytare under vissa omständigheter, beträffande åldringar, som tidigare fört en strafffri vandel och vidare beträffande brott, som kommit till åklagarmyndighetens kännedom strax före preskriptionstidens utgång. — — — Jag vill inte på något sätt framställa ett yrkande i denna fråga, men det är ett önskemål, som jag vill göra mig till målsman för, att en vidsträcktare rätt till eftergift av åtal måtte komma till stånd.»

De av processlagberedningen föreslagna principerna för åklagares rätt att eftergiva åtal upptogos oförändrade i *Kungl. Maj:ts proposition nr 5 till 1942 års riksdag med förslag till rättegångsbalk*. Propositionen är för närvarande föremål för riksdagens prövning.

Frågan om införandet av åtalseftergift har även behandlats i åtskilliga *straffrättsligt* betonade utredningar och lagförslag.

I sitt år 1922 avgivna *Betänkande med förslag till lag om tvångsuppfostran åt unga förbrytare m. m.* anförde inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga efter att ha redogjort för utländsk lagstiftning om åtalseftergift:

»De sakkunniga hava haft under övervägande, huruvida en liknande anordning kunde genomföras i vår rätt. Emellertid synas allvarliga hinder härför möta i vårt nuvarande åklagarväsen. De underordnade åklagarna torde nämligen icke alltid äga erforderliga förutsättningar för att träffa ett sådant avgörande, som här avses. Även om den ifrågasatta prövningen från deras sida skulle komma att handhavas med insikt och oväld, kan dock befaras, att misstanke om bristande opartiskhet lätt kunde vinna insteg hos allmänheten. Att åter överlämna prövningen åt överordnad åklagarmyndighet synes mindre lämpligt med hänsyn till därmed förenad omgång och tidsutdräkt. Härtill kommer, att den överordnade myndigheten i stor omfattning skulle vara hänvisad till den utredning, som åvägabragts av den underordnade. På här anförda grunder hava de sakkunniga ansett sig icke böra föreslå någon inskränkning i åtalsplikten, utom så vitt rör brott av dem, som redan blivit omhändertagna för tvångsuppfostran.»

I ett år 1933 avgivet *Betänkande med förslag till organisation av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar* anförde tillkallade sakkunniga bl. a. följande.

»Men även med den villkorliga domen följa vissa sociala olägenheter. Det 'märke', som domen efterlämnar, kan stundom bliva ödesdigert, och blotta inställelsen inför domstolen och det under sådana omständigheter försiggående framträdandet inför offentligheten kunna ofta på ett ungt sinne få menliga verkningar. Det ligger under sådana förhållanden nära till hands att spörja, om det icke i vissa fall skulle vara möjligt att utan fara för rättssäkerheten spara lagöverträdaren, särskilt den unge, icke blott från straffet utan även från domen. — — —

Redan den omständigheten att det alltmera invecklade samhällsmaskineriet medfört ett mångfaldigande av straffbestämmelserna med allt vad därmed följer, åtal, rättegångskostnader, fängelse och böter, — — — bör mana till avhållsamhet i bruket av rättvisans svärd. — — —

Såsom förut nämnts, är uppfattningen om straffets begrepp och ändamål av stor betydelse för inställningen till denna fråga om rätt till åtalseftergift. Om man i straffet ser icke så mycket en vedergällning och ett skydd som fastmera ett led i bekämpandet av brottsligheten såsom socialt fenomen, blir det kanske brottslingen mera än brottet som intresserar. Man vill klarlägga icke blott brottets natur och närmaste orsaker utan framför allt gärningsmannens individualitet och miljö samt vid reaktionen mot brottet tillgripa det medel, som, lämpat efter lagöverträ-

darens egendomligheter, synes bäst ägnat att främja målet, brottslighetens bekämpande. Väl bli i allmänhet åtal och straff de nödvändiga medlen, men dessa medel böra icke användas i sådana fall, där det kan antagas vara onödigt, ja kanske rent av till hinder för ändamålets vinnande. Lagstiftningen bör därför lämna möjlighet att underlåta även åtal, när sådant icke är absolut av nöden. Särskilt gäller detta i fråga om unga personer.»

I en *motion till 1934 års riksdag* (II: 308) av fru Nordgren m. fl. hemställde motionärerna, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande en revision av gällande bestämmelser angående behandlingen av minderåriga förbrytare, med särskilt beaktande av vad i motionen anförts i fråga om bl. a. straffmyndighetsålder och åtal. I sitt yttrande över motionen erinrade första lagutskottet om, att frågan om åtalseftergift uppenbarligen komme att upptagas till behandling av processlagberedningen, och hemställde, att motionen i nu ifrågavarande delar icke måtte föranleda någon åtgärd. Riksdagen beslöt i enlighet härmed.

De inom justitiedepartementet enligt bemyndigande den 20 april 1934 tillkallade sakkunniga för utredning angående reformer på straffsystemets, straffverkställighetens och fångvårdens områden skulle enligt sina direktiv bl. a. fullfölja inom justitiedepartementet påbörjad utredning om införandet av villkorlig åtalseftergift. I sitt år 1937 avgivna *Betänkande med förslag till lag om villkorlig dom m. m.* anförde de sakkunniga, att det med hänsyn bl. a. till processlagberedningens arbete icke torde vara lämpligt att till behandling upptaga frågan om åtalseftergift i hela dess vidd. De sakkunniga dryftade därför endast vissa speciella fall av åtalseftergift och togo initiativet till den år 1939 beslutade lagstiftningen om åtalseftergift i fråga om vissa å skyddshem och alkoholistanstalt intagna personer, för vilken redogörelse redan lämnats.

I yttranden över de sakkunnigas förslag av *Stockholms rådhusrätt* och *Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* förordades en bestämmelse, som möjliggjorde åtalseftergift för alla som omhändertagits av barnavårdsnämnd för skyddsuppföstran och icke blott för dem som intagits å skyddshem.

Vid riksdagsbehandlingen år 1939 av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om villkorlig dom m. m. yrkades i två likalydande *motioner* av herr *Ehrnberg* (I: 249) och herr *Weijne* m. fl. (II: 380) införandet av en utvidgad rätt för åklagare att eftergiva åtal mot underåriga. Motionärerna anförde bl. a.:

»Med anledning av de i propositionen föreslagna reglerna om åtalseftergift torde till prövning böra upptagas spörsmålet huruvida icke åklagare — av naturliga skäl allenast överordnad sådan — borde tillerkännas utvidgad rätt att avstå från åtal mot underårig person, därest denne omhändertages eller eljest bliver föremål för barnavårdsnämnds tillrättaförande åtgärd. I många fall är det förvisso icke blott onödigt utan även direkt skadligt att anordna en domstolsprocedur med dess påfrestningar för vederbörande, en procedur som måhända just leder till att åtgärd enligt barnavårdslagen vidtages. Särskilt då det gäller personer mellan 15—18 år torde barnavårdsnämndens erfarenhet böra tagas i anspråk och barnavårds-

lagstiftningens differentierade behandlingsformer anlitas utan föregående judiciell procedur. Ett stadgande torde böra övervägas av innebörd att åklagare hade att göra anmälan till vederbörande barnavårdsnämnd om konstaterad brottslighet av ej alltför allvarlig natur hos person i åldern 15—18 år samt att åtal mot sådan person därefter ej finge väckas utan överåklagares medgivande. Å överåklagaren skulle alltså ankomma att avgöra huruvida de av barnavårdsnämnden vidtagna åtgärderna äro av den beskaffenhet att åtal kunde underlåtas.»

Motionärerna hemställde vidare, att domstol måtte tillerkännas rätt att avskrika mål mot vissa tilltalade, som blivit föremål för åtgärd enligt barnavårdslagen eller alkoholistlagen.

Första lagutskottet fann i sitt yttrande åtskilliga beaktansvärda skäl tala för en utvidgning av reglerna om åtalseftergift i sålunda åsyftad riktning men ansåg frågan böra anstå, särskilt med hänsyn till att den torde bli föremål för behandling vid rättegångsväsendets förestående reformering och enligt de direktiv som justitieministern den 6 oktober 1938 meddelat för strafflagberedningen skulle bli föremål för undersökning av beredningen.

Vidare bör nämnas, att 1937 års lösdriverilagstiftningskommitté i sitt år 1939 avgivna *Betänkande med förslag till lag om arbetsuppfostran* föreslagit införandet av möjlighet till åtalseftergift för dem, som intagits å arbetshem eller arbetsanstalt. De regler som uppställas i kommitténs förslag äro likartade med dem som år 1939 beslutats i fråga om personer intagna å skyddshem eller alkoholistanstalt.

Slutligen har strafflagberedningen i sitt år 1941 avgivna *Utlåtande med förslag till lagstiftning angående åtgärder mot homosexualitetens samhällsfarliga yttringar* föreslagit en åtalsregel av innebörd att när betryggande åtgärd vidtagits till förebyggande av att någon som begått brott av ifrågavarande slag återfaller i sådant brott, överåklagare må eftergiva åtalet, när det icke är ur allmän synpunkt påkallat. Sådan åtalseftergift skall enligt förslaget kunna återkallas, när tillräckliga skäl för eftergift ej längre föreligga.

I sitt yttrande (nr 18) över Kungl. Maj:ts proposition till 1942 års lagtima riksdag med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen anförde riksdagens första lagutskott:

»Den reglering av åtalsrätten beträffande förmögenhetsbrotten, som propositionen innefattar, har ej avseende å frågan om *eftergift av åtal*. Denna fråga får emellertid en ökad aktualitet genom den utsträckning av det straffbara området som propositionen innebär. Framför allt synes straffbeläggandet av försök till snatteri och liknande lindriga brott, vilka ofta förövas av ungdom utan mera utpräglade brottsliga anlag, såsom komplement kräva införande av en vidgad möjlighet att underlåta allmänt åtal och i stället anlita andra samhälleliga åtgärder för den felandes tillrättaförande.

Särskilt beträffande ungdom i åldern 15—18 år måste det i många fall anses lämpligare att den som begått ett kanske helt ringa förmögenhetsbrott blir föremål för ingripande från barnavårdsmyndighet än att åtal väckes mot honom inför domstol. Är fallet av den art att ett omhändertagande för uppfostran finnes påkallat, torde sålunda mången gång en av barnavårdsnämnden ombesörjd skydds- eller uppfostran vara att föredraga framför en av domstol ådömd tvångsuppfostran. I samband med den nya lagstiftningen om villkorlig dom, vilken emellertid ännu ej trätt i kraft, genomfördes sådan ändring i barnavårdslagen att åtal kan eftergivast

beträffande den som för skyddsuppfostran intagits å skyddshem. Emellertid kunna de ifrågakommande brotten ofta vara av så ringa beskaffenhet eller omständigheterna eljest vara sådana, att ett intagande å skyddshem vore en onödigt stark reaktion från det allmännas sida med anledning av brottet. Anstaltsvård bör ju icke tillgripas, om den kan undvikas. Barnavårdslagen erbjuder också andra former för ingripanden, vilka kunna vara tillräckligt effektiva. Beträffande minderårig kan det sålunda, även då denne uppnått straffbarhetsåldern, stundom vara tillräckligt att påkalla strängare tillsyn i hem eller skola i förening med en allvarlig varning för vad han låtit komma sig till last. Det synes därför föreligga behov av möjlighet till åtalseftergift beträffande ungdomliga lagöverträdare, särskilt i åldern 15—18 år, även i andra än de fall som avses med ovannämnda ändring i barnavårdslagen.

Emellertid har utskottet inhämtat, att i de av justitieministern för strafflagberedningen lämnade direktiven jämväl ingår att närmare undersöka spörsmålet om införande av regler om åtalseftergift beträffande sådana fall, där fråga är om brottslighet av mera tillfälligt slag. Utskottet finner därför icke anledning att föreslå någon särskild skrivelse från riksdagen till Kungl. Maj:t i ämnet utan inskränker sig till uttalande av önskemålet att utredningen angående åtalseftergift i fråga om ungdomliga lagöverträdare måtte fullföljas utan dröjsmål och förslag i ämnet snarast föreläggas riksdagen.»

Översikt av utländsk rätt.

Danmark.

Dansk rätt står i åtalsfrågan om icke formellt så åtminstone i realiteten på den relativa åtalsplikens grund. I nedanstående redogörelse för de danska bestämmelserna om åtalseftergift behandlas först, mera summariskt, de stadganden som röra eftergift av åtal mot alla brottslingar oavsett ålder och därefter, mera utförligt, de särskilda bestämmelserna om unga lagöverträdare.

1. *Gemensamma bestämmelser.*

a. *Bagatellförseelser.*

Enligt 721 § i Loven den 11 april 1916 om Rettens Pleje (*Retsplejeloven*) äger politimesteren (i Köpenhamn politidirektøren) att eftergiva eller nedlägga åtal i alla politisager. Därmed avses dels sådana förseelser varå, förutom vid återfall, icke kan följa svårare straff än böter eller hæfte, dock med vissa uppräknade undantag, dels ock en serie särskilt angivna brott mot strafflagen och specialförfattningar för vilka även fängsel ingå i straffskalan. Formellt är politimesteren skyldig att underställa den närmast överordnade åklagaren, statsadvokaten, sådana ärenden som av domstol icke skulle kunna avgöras med endast varning, men då för närvarande inga polisförseelser finnas som utesluta ett sådant förfarande saknar detta stadgande praktisk betydelse. Politimesterens beslut om eftergift av åtal är icke bindande för överåklagare, vilken under en frist av två månader efter beslutet om eftergift kan förordna om åtal. Politimesterens beslut om åtalseftergift kan icke förbindas med villkor. Dock äger han att i samband med utfärdande av stämning giva den skyldige bötesföreläggande som, om det antages och fullgöres, får samma

verkan som rättens utslag (§ 931). Vid vissa lindriga förseelser mot sedligheten kan vidare varning av polisen träda i stället för straff.

b. Svårare brott och förseelser.

Enligt 723 § Retsplejeloven må statsadvokaten, förutom i de fall där åtal icke kan väntas leda till fällande dom, underlåta eller återkalla åtal i följande fall: a) när lagstiftningen innehåller särskilt stadgande om att åtal kan bortfalla utan att justitieministerns medgivande erfordras; förutom i fråga om unga lagöverträdare, varom mera nedan, kan åtal på grund av denna bestämmelse eftergivnas på målsägandens begäran vid en rad i strafflagen angivna fall; b) när den skyldige redan utstått straff för brottet i utlandet samt vid vissa konkurrensfall, om intet eller obetydligt tilläggsstraff kan tänkas inträda och lagföring ej erfordras för att vid återfall en strängare straffbestämmelse skall kunna tillämpas; c) när bemyndigande till åtalseftergift i andra fall föreligger på grund av lagstadgande eller bestämmelse av justitieministern. Med stöd härav har justitsministeriet den 1 december 1932 utfärdat en särskild Anordning (nr 298), som bemyndigar statsadvokaterna att vid en rad ofta förekommande brott av förhållandevis ringa grovhet underlåta åtal eller samtycka till att en sak avgöres genom erläggande av visst bötesbelopp eller skadestånd till målsäganden; i vissa av fallen är det en förutsättning för eftergift att målsäganden lämnar sitt samtycke.

Utom i de nämnda fallen kan statsadvokaten icke självständigt eftergiva åtal. Om han eljest finner att åtal med hänsyn till särskilt förmildrande omständigheter kan underlåtas utan skada för något offentligt intresse, skall han emellertid förelägga saken för rigsadvokaten (Retsplejeloven § 723 2 st.). Denne är alltid behörig att besluta om åtalseftergift men kan i tveksamma fall underställa frågan justitieministerns avgörande.

Åtalseftergift, som äger rum enligt ovannämnda bestämmelser, kan förbindas med villkor endast under förutsättning att den skyldige *vid rätten* har avlagt ett oförbehållsamt erkännande, som bestyrkes av övriga föreliggande upplysningar. Som villkor för eftergift kan då uppställas att han erlägger ett av rätten godkänt bötesbelopp, att han betalar skadestånd eller att han under viss tid, högst fem år, iakttager en straffri vandel, eventuellt i förbindelse med åtagande att underkasta sig viss tillsyn eller vård eller att ej köpa eller använda alkoholhaltiga drycker. Statsadvokaten kan dock på egen hand endast uppställa erläggande av böter eller skadestånd som villkor; i övrigt måste betingelserna bestämmas av rigsadvokaten eller justitieministern.

Justitieministern har dessutom allmän befogenhet att förordna om nedläggande av åtal men gör sällan bruk av denna behörighet.

Om åtal nedlägges efter det domstolsbehandling börjat, skall frikännande utslag meddelas. Sker eftergift före rättegångs inledande, äger den skyldige att på begäran utfå bevis av domstolen att åtal eftergivits för förseelsen.

Sedan åtal återgivits, kan saken i regel endast återupptagas om eftergiften varit förenad med villkor.

Innan vi övergå att behandla de särskilda reglerna för unga lagöverträdare,

bör det nämnas att åtalseftergift i viss utsträckning med stöd av 723 § 2 st. Retsplejeloven äger rum i fråga om abnorma brottslingar, framför allt sinnesslöa. Avgörandet ligger därvid regelmässigt hos rigsadvokaten, som t. ex. enligt 2 § i loven den 16 maj 1934 om Foranstaltninger vedrørende Aands-svage i samband med fråga om åtalseftergift äger göra framställning om den skyldiges omhändertagande för sinnesslövård.

2. Särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Som ovan angivits äger statsadvokaten bl. a. eftergiva åtal när lagstiftningen innehåller särskilt stadgande därom. Det har redan nämnts att sådant bemyndigande föreligger i fråga om vissa brott och förseelser, när målsäganden begär att åtal ej skall ske. Dessutom finnas emellertid särskilda bestämmelser i fråga om unga lagöverträdare, varvid bemyndigandet icke är inskränkt till vissa brottskategorier.

Enligt 30 § i *Borgerlig Straffelov* av den 15 april 1930 kan åklagarmyndigheten eftergiva åtal för lagöverträdelser, begångna av personer mellan 15 och 18 år, på villkor att den skyldige underkastas åtgärder enligt barnavårdslagstiftningen (Børneforsorg) eller undantagsvis under viss tidrymd, som ej får sträcka sig längre än till fyllda 21 år, underkastas andra betryggande åtgärder. Innan villkoren för eftergift bestämmas, skall i regel yttrande inhämtas från vederbörande barnavårdsnämnd (Børneværn). Saken kan återupptagas, om den skyldige, medan han är underkastad nämnda åtgärder, gör sig skyldig till ny förbrytelse eller väsentlig överträdelse av för honom meddelade föreskrifter.

Enligt 150 § i *Loven den 20 maj 1933 om offentlig Forsorg* kan vidare åtalseftergift äga rum i fråga om person mellan 15 och 21 år som intagits å opdragelseshjem (motsvarande de svenska barnhemmen och skyddshemmen) och begått brott före anstaltstidens eller provutskrivningstidens utgång.

Närmare bestämmelser om åtalseftergift enligt nämnda lagrum ha givits i två av de berömda Gollska cirkulären: *Rigsadvokatens cirkulär* nr 260 den 7 december 1932 och nr 162 den 15 september 1934 till samtliga statsadvokater, politidirektören i Köpenhamn och samtliga polismästare angående särbehandling av vissa lagöverträdare. Enligt dessa bestämmelser tillämpas reglerna om åtalseftergift mot unga lagöverträdare på följande sätt.

Åtalseftergift enligt 30 § Straffeloven kan användas när samtliga brottsliga gärningar begåtts innan den skyldige fyllt 18 år, oberoende av det förskyllda straffets storlek. Undantagsvis kan åtalseftergift ske även för brott begångna efter 18 års ålder enligt de för unga och äldre lagöverträdare gemensamma bestämmelserna i Retsplejeloven. För dem som intagits å opdragelseshjem eftergives åtal enligt 150 § i loven om offentlig forsorg. Åtal bör i regel icke väckas när uppfostrande åtgärder enligt forsorgsloven eller annan särskild vård (t. ex. för dövstumma, blindas, epileptiker och tuberkulösa) anses vara tillfyllest. Mot personer som äro nära 18-årsåldern eller redan fyllt 18 år bör åtal väckas i större utsträckning än för de yngre. Även för dessa något äldre lagöverträdare skall åtal dock i regel eftergivast när uppfostrande åt-

gärder i egentlig mening, alltså icke endast tillsyn, äro indicerade, under förutsättning att barnavårdsmyndighetens befattning med dem förlänges under lämplig tidrymd efter det de fyllt 18 år. Åtal kan vidare eftergivast på villkor att den brottslige underkastar sig tillsyn av Dansk Værneselskab (den centrala skyddsföreningen). Det skall vara en betingelse för åtalseftergift att det föreligger ett av övriga omständigheter bekräftat erkännande av lagöverträdelsen.

Slutligt ansvarsyrkande får aldrig väckas mot någon, som förövat sina brott före 18 års ålder, utan att saken dessförinnan förelagts statsadvokaten. Om betingelserna för åtalseftergift enligt 30 § straffeloven äro för handen, avgör statsadvokaten om åtal skall eftergivast; i tveksamma fall skall han förelägga saken för rigsadvokaten. Innan avgörande träffas böra upplysningar inhämtas från den skyldiges lärare, präst och arbetsgivare m. fl. om hans hemförhållanden, begåvning, önsksningar och anlag med hänsyn till yrkesval och om möjligheterna för arbetsanställning. Vidare bör yttrande inhämtas från den barnavårdsnämnd som, därest åtal eftergives, har att taga befattning med barnet. Barnavårdsnämndens yttrande skall angiva huruvida åtalseftergift tillstyrkes och vilka föranstaltningar som enligt nämndens mening böra vidtagas mot barnet. När den skyldige är eller varit intagen å barnhem eller skyddshem, skall yttrande inhämtas från hemmets föreståndare. I vissa fall, särskilt beträffande barn över 17 år, bör yttrande inhämtas från den centrala barnavårdsmyndigheten (Landsnævnet for Børneforsorg).

Åtal eftergives vanligen på villkor att den skyldige underkastas behandling enligt Forsorgslovens andra avsnitt. I detta behandlas hela serien av möjliga åtgärder: varning, övervakning, föreläggande om viss skolgång eller utbildning samt avlägsnande från hemmet i förening med placering i enskilt hem, utbildningsanstalt, barnhem eller skyddshem. Som regel upphör barnavårdsnämndens befattning med barnet när det fyllt 18 år, såvida icke genom särskilt beslut, som skall underställas den centrala barnavårdsmyndigheten, förordnas att omhändertagandet skall förlängas viss tid, högst till dess barnet fyllt 21 år. Då åtgärderna enligt barnavårdslagstiftningen sålunda äro av växlande natur, kan som villkor för åtalseftergiften uppställas icke endast att behandling enligt Forsorgsloven skall äga rum utan att särskilda åtgärder vidtagas, såsom att barnet avlägsnas från hemmet eller gärningsorten för brottet eller intages å barnhem eller skyddshem, eventuellt visst slag av skyddshem. Beträffande personer över 17 år kan som villkor uppställas att omhändertagandet förlänges efter fyllda 18 år.

Dessa regler om åtalseftergift motsvaras av vissa bestämmelser i Forsorgsloven. Enligt 85 § i denna lag åligger det barnavårdsnämnd att vid behandling av ärende rörande barn, som uppnått straffmyndighetsåldern och begått brottsliga handlingar, utröna huruvida straffrättslig undersökning inletts mot barnet. Om så är fallet äger nämnden som regel icke vidtaga andra än förebyggande eller brådskande åtgärder mot barnet förrän åtal eftergivits, villkorlig dom meddelats eller straff eftergivits. Någon skyldighet för barnavårdsnämnd att angiva brott till åklagarmyndigheten synes däremot icke

föreligga. Det angives särskilt att när åtal eftergivits på villkor att barnet underkastas behandling enligt Forsorgsloven, så övergår saken omedelbart till barnavårdsnämnden. Detta synes innebära att barnavårdsnämnd alltid är skyldig att vidtaga åtgärder mot barn som erhållit åtalseftergift på sådant villkor.

När statsadvokat förordnat om eftergift av åtal, skall beslutet *vid rätten* meddelas den brottslige, varvid han upplyses om att saken skall återupptagas, därest han före tillsynens upphörande gör sig skyldig till nytt brott eller väsentlig överträdelse av honom meddelade föreskrifter. Om han är intagen på barnhem eller skyddshem, kan delgivningen dock ske genom hemmets föreståndare, och domstolen kan även i andra fall uppdraga åt vederbörande barnavårdsnämnd att meddela den brottslige beslutet.

När åtal eftergivits på villkor att den brottslige underkastas behandling enligt Forsorgsloven skall meddelande om beslutet sändas till vederbörande barnavårdsnämnd. Är till beslutet knutet villkor om viss åtgärds vidtagande, skall underrättelse sändas till den centrala barnavårdsmyndigheten, varjämte statsadvokaten genom vederbörande polismästare skall kontrollera att åtgärden kommer till stånd.

Som redan nämnts kan beslut om åtalseftergift återkallas, om den brottslige innan tillsynen upphör förövar nytt brott eller i väsentlig mån överträder honom meddelade föreskrifter. Avgörandet tillkommer statsadvokaten, som i vissa fall har att underställa frågan rigsadvokatens prövning.

Enligt dansk rätt har målsäganden varken principal eller subsidiär åtalsrätt och kan således ej heller när åtal eftergivits själv föra ansvarstalan.

Slutligen skola några uppgifter lämnas om i vilken utsträckning åtalseftergift tillämpats i Danmark. Härvid bortses från de säkerligen talrika fall där åtal eftergivits av polismästare för polisförseelser. Beträffande åtalseftergift enligt 723 § Retsplejeloven, alltså för allvarligare brott och förseelser oberoende av den skyldiges ålder, möta vissa tekniska svårigheter att få exakta siffror. I viss utsträckning ha nämligen vid den statistiska redovisningen sådana fall medtagits där åtal underlåtits på grund av bevissvårigheter. Professorn *Stephan Hurwitz* har emellertid enligt vissa grunder beräknat, att åtal under åren 1933—37 eftergivits jämlikt 723 § Retsplejeloven i omkring 6 700 fall årligen. Beträffande åtalseftergift enligt 30 § straffeloven föreligga däremot exakta siffror. Åtal har på denna grund under nämnda tidrymd eftergivits år 1933 i 984 fall, år 1934 i 1 274 fall, år 1935 i 1 487 fall, år 1936 i 1 476 fall och år 1937 i 1 281 fall, alltså i medeltal cirka 1 300 fall om året. Häri torde endast i ringa utsträckning ingå sådana fall där åtal eftergivits för rena polisförseelser.

Finland.

I finsk rätt är sedan gammalt den absoluta åtalsplikten förhärskande. I 15 § promulgationsförordningen till 1889 års *strafflag* stadgas att allmän åklagare skall åtala brott som hör under allmänt åtal, ändå att målsäganden

icke anmält det därtill, och enligt 18 § samma förordning är allmän åklagare pliktig att vid angivelsebrott på målsägandens begäran utföra åtal, om icke bevisen för angivelsen äro så ringa att den ej är grundad på sannolika skäl.

Undantagen från den absoluta åtalsplikten ha till på senaste tid varit få samt av speciell art. I doktrinen har emellertid betonats att principen i praktiken icke finge drivas in absurdum utan måste handhavas med omdöme, särskilt i fråga om obetydliga förseelser, där åtal under vissa omständigheter kunde få karaktären av trakasseri.

Beträffande unga lagöverträdare upptog 1937 års förslag till lag om rättegången i brottmål bestämmelser av innebörd att överåklagare när den brottslige icke fyllt 18 år skulle vara berättigad att eftergiva åtal, om den brottsliges uppförande annars icke givit skäl till anmärkning och omständigheterna voro synnerligen förmildrande samt åtal icke påkallades ur allmän synpunkt eller begärdes av målsäganden. Avgörandet skulle tillkomma överåklagare (statsåklagare), när å brottet icke kunde följa strängare straff än 6 månaders fängelse, och eljest justitiekanslern. Åtalseftergiften skulle kunna göras beroende av villkor, nämligen att den brottslige inom viss prøvotid icke begick nytt brott samt åtminstone delvis ersatte genom brottet förorsakad skada. Detta förslag har emellertid icke föranlett lagstiftning. I stället ha vissa bestämmelser om åtalseftergift upptagits i *lagen den 31 maj 1941 om unga förbrytare*. Enligt 2 § i denna lag kan allmän åklagare eftergiva åtal mot ung förbrytare för sådan av denne före 18 års ålder begången gärning, varå ej kan följa högre straff än böter eller fängelse i högst tre månader, samt för vissa förräderibrott och brott mot offentlig myndighet, oaktat högre straff kan följa å gärningen. Sådan åtalseftergift, som motsvaras av befogenhet för domstol att eftergiva straff för brott, som ej finnes böra förskylla högre straff än fängelse i sex månader, må tillämpas endast där gärningen anses förövad av oförstånd eller lättsinne och skälig anledning finnes till antagande att gärningsmannen skall låta sig rätta utan att han dömes till straff.

Eftergiften får icke förbindas med villkor. Däremot skall åklagaren göra anmälan om beslutet till vederbörande vårdnämnd för vidtagande av i saken tilläventyrs påkallade åtgärder.

Mot dessa stadganden svara vissa bestämmelser i barnavårdslagstiftningen. Enligt 8 § 2 st. i *lagen den 17 januari 1936 om barnskydd* skall vårdnämnden vidtaga åtgärder beträffande barn eller ung person (under 18 år), som begått straffbar handling varå åtal eller straff ej följt i anseende till barnets ålder eller av annan orsak. De åtgärder som kunna ifrågakomma äro varning, föreskrift om lämplig sysselsättning eller vård, förordnande av skyddsövervakare eller omhändertagande av barnet i nämndens vård; i sistnämnda fall kan barnet placeras i enskilt hem, i barnhem, vårdhem eller uppfostringsanstalt. Sedan den unge lagöverträdaren anvisats viss sysselsättning, ställts under övervakning eller omhändertagits i nämndens vård, upphör nämndens befattning med honom i regel först vid 21 års ålder, om nämnden ej annorlunda beslutar.

Beträffande den förberedande handläggningen av frågor om åtalseftergift märkes en bestämmelse i 7 § i *förordningen den 8 maj 1936 angående barnskydd*, där det stadgas att polismyndigheten, när barn eller ung person begått straffbar gärning, ofördröjligen skall underrätta vårdnämnden. Denna skall vara företrädd vid polisförhöret och inför rätta samt lämna rannsaknings- och domstolsmyndigheterna till buds stående uppgifter om den unge lagöverträdarens förhållanden.

Slutligen bör nämnas, att samtidigt med ovannämnda lag om unga förbrytare utfärdats en särskild bestämmelse att domstolsförhandling angående gärning begången av den som är yngre än 18 år alltid skall hållas inom slutna dörrar.

Norge.

Norsk rätt ansluter sig i åtalshänseende till den relativa åtalsplikten. Liksom beträffande Danmark skall vid redogörelsen för de norska bestämmelserna om åtalseftergift först behandlas de för vuxna och yngre brottslingar gemensamma reglerna och därefter specialbestämmelserna för de yngsta lagöverträdarna.

1. *Gemensamma bestämmelser.*

De allmänna reglerna om åtalseftergift återfinnas i 85 § i Loven den 1 juli 1887 om Rettergangsmaaden i Straffesager (*Straffeprocessloven*). Enligt nämnda lagrum får åtal eftergivnas a) när lagstiftningen innehåller särskilt bemyndigande därtill (förutom bestämmelser om barn i åldern 14—18 år, vilka behandlas senare, finnas sådana stadganden i lösdriverilagstiftningen och i tullagstiftningen); b) när reglerna för straffmätning vid sammanträffande av brott skulle medföra att intet eller obetydligt straff skulle tillämpas; c) eljest när det kan antagas att intet offentligt hänsyn gör åtal påkallat, särskilt när lång tid förflutit sedan den straffbara gärningen eller synnerligen mildrande omständigheter föreligga.

I sistnämnda fall av åtalseftergift, som är det ojämförligt viktigaste, kan eftergiften förbindas med villkor, nämligen 1) att den skyldige icke begår ny förbrytelse eller förseelse under viss av åklagarmyndigheten bestämd tidrymd som ej må överstiga preskriptionstiden och aldrig får vara längre än två år; 2) att den skyldige inom samma tid på sätt åklagarmyndigheten bestämmer helt eller delvis ersätter målsäganden liden skada; 3) att den skyldige under nämnda tidrymd underkastar sig tillsyn av skyddsförening och, om han är arbetslös, antar av föreningen anskaffat arbete; detta villkor får i regel endast tillämpas gentemot personer under 25 år; 4) att den skyldige under nämnda tid avhåller sig från rusdrycker; han bör då avgiva skriftligt nykterhetslöfte eller ingå i nykterhetsförening; uppsikten kan anförtros åt skyddsförening; 5) om den skyldige ej fyllt 21 år och är i behov av fostran och arbetsutbildning, att han frivilligt ingår å arbetsskola (ungefär motsvarande de svenska ungdomsanstalterna) för en tid av högst tre år. Om rättgång redan inletts, kan åtal nedläggas enligt samma regler.

Organet för åtalseftergift är vid förseelser (den norska straffeloven skiljer strikt mellan forseelser och forbrytelser) i regel polismyndigheten (politimester och statspolitichef), i vissa fall dock statsadvokat. Vid förbrytelser är statsadvokaten behörig att eftergiva åtal när det rör sig om sådana brott, där lagstiftningen ger särskilt bemyndigande därtill, men skall i alla övriga, d. v. s. flertalet fall underställa frågan riksadvokatens prövning. Riksadvokaten skall vid vissa grova brott hänskjuta frågan om eftergift till regeringens avgörande. Överordnad åklagare kan inom två månader efter det han erhållit del av beslut om åtalseftergift upphäva detsamma.

Vare sig ett beslut om åtalseftergift är obetingat eller förenat med villkor är åklagaren bunden därav, såvida icke nya upplysningar giva vid handen, att den brottsliga gärningen är av väsentligt svårare art än som förutsatts vid beslutet om eftergift, eller vid eftergiften knutna föreskrifter överträdas. Där emot har målsäganden subsidiär talerätt.

Närmare bestämmelser om tillämpningen av åtalseftergift ha givits i *Påtaleinstruksen* av den 14 december 1934 och i vissa av justitiedepartementet utfärdade instruktioner. Vid frågor om åtalseftergift skall tillbörlig hänsyn tagas till om åtals anställande i förhållande till brottets betydelse skulle medföra oproportionerligt stora utgifter för det allmänna. Om polismyndigheten finner att *villkorlig* åtalseftergift kan ifrågasättas, skall den utan dröjsmål göra vederbörande skyddsförening underrättad om saken och anmoda föreningen att verkställa undersökning av den skyldiges tidigare och nuvarande förhållanden i hem, skola och arbete, hans kroppsliga och psykiska utveckling, umgänge, vanor och yrkesanlag samt om lämpligt arbete kan anskaffas åt honom. Föreningen skall i sitt yttrande även angiva om den tillstyrker åtalseftergift och i så fall under vilka betingelser.

Sedan åtal eftergivits skall åklagarmyndigheten meddela skyddsföreningen, vilken omedelbart övertar tillsynen och har befogenhet att meddela erforderliga föreskrifter för den skyldige. Undandrar sig denne tillsynen eller bryter han i övrigt mot gällande föreskrifter, skall polismyndigheten underrättas.

Åtalseftergift enligt 85 § straffeprocessloven har, bortsett från de yngsta brottslingarna, i fråga om förbrytelser under senare år tillämpats i cirka 700 fall om året; i flertalet fall har eftergiften varit förenad med villkor om tillsyn. Av de personer som under fyraårsperioden 1924—27 kommit i åtnjutande av villkorlig åtalseftergift förverkades förmånen under tillsynstiden av 17 %; 9 % hade gjort sig skyldiga till nytt brott som förskyllt fängsel. Beträffande förseelser föreligger ingen statistik angående antalet beslut om åtalseftergift men eftergift torde förekomma i synnerligen stor utsträckning.

2. Särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Med stöd av hänvisningen i 85 § straffeprocessloven till särskilda lagstadganden om åtalseftergift ha bestämmelser därom meddelats i *Loven den 6 juni 1896 om Behandlingen av forsømte Børn*. Enligt 43 § i denna lag kan åklagarmyndigheten, när ett barn mellan 14 och 18 år förövat straffbar handling, eftergiva åtal, om den efter omständigheterna finner att det kan bero vid aga av målsman eller lärare eller vid åtgärd från barnavårdsnäm-

dens (vergerådets) sida. I förra fallet gör åklagarmyndigheten själv framställning hos målsman eller lärare om utdelande av aga, i det senare överlämnas ärendet till barnavårdsnämnden. Nämnden kan sedan efter omständigheterna antingen tilldela den skyldige varning (som ej synes vara förenad med tillsyn) eller omhändertaga (bortsette) barnet. I det senare fallet skall barnet antingen utackorderas i enskilt hem i förening med tillsyn eller placeras i barnhem eller liknande inrättning eller i skyddshem (skolehjem), eventuellt särskild avdelning av skyddshem. Den som på detta sätt omhändertagits av barnavårdsnämnd, förblir i regel under dess myndighet till 21 års ålder, därest ej tiden genom särskilt beslut förkortas. Barnavårdsnämndens åtgärder täcka alla fall av åtalseftergift, när som särskild indikation för ingripande upptagits att barnet förövat straffbar handling.

Enligt bestämmelse i påtaleinstruksen skall polismyndigheten, så snart undersökning inledes mot barn i åldern mellan 14 och 18 år, underrätta barnavårdsnämnden i barnets bostadsort. Vid alla förbrytelser och alla förseelser som vittna om sedligt fördärv eller brottsliga böjelser skola samtliga handlingar föreläggas barnavårdsnämndens ordförande, varefter nämnden har att yttra sig om de åtgärder den anser lämpliga.

En särskild regel återfinnes i 44 § samma lag beträffande barn som intagits i skyddshem (skolehjem) och begår brott under anstaltstiden eller provutskrivningstiden. Åklagarmyndigheten kan då eftergiva åtal, om den med hänsyn till den skyldiges ålder och gärningens beskaffenhet anser det kunna bero vid disciplinära åtgärder inom anstalten eller vid den skyldiges återintagning å specialavdelning.

Organet för åtalseftergift är vid förseelser vanligen polismyndigheten och i övrigt statsadvokaten. När avgörandet tillkommer den sistnämnde, skall polismyndigheten i alla de fall där åtalseftergift synes böra ifrågakomma omedelbart efter verkställd utredning förelägga honom ärendet. Åtal eftergives i regel så gott som automatiskt i fråga om de yngsta lagöverträdarna; beträffande barn under 16 år förekommer nästan aldrig straffdom. Antalet fall av åtalseftergift utgör mellan 200 och 300 om året.

När åtal eftergivits enligt loven om behandling av forsømte børn, har målsäganden ej såsom eljest subsidiär talerätt.

England.

För engelsk rätts vidkommande kan man över huvud icke uppställa frågan huruvida absolut eller relativ åtalsplikt är gällande. Åtalsrätten tillkommer nämligen i England vilken medborgare som helst, vare sig brottet förövats mot honom eller ej, medan offentliga åklagarmyndigheter endast finnas för särskilda fall. Den enskilde anses väcka åtal å det allmännas vägnar (actio popularis). Det ligger således i sakens natur att ingen åtalsplikt kan föreligga. Emellertid utföres åtal i stor utsträckning av polismän och man kan därför möjligen tala om ett slags åtalseftergift från deras sida. Sådan eftergift synes

numera äga rum i relativt stor utsträckning, när en varning anses tillräcklig eller andra brottsförebyggande åtgärder vidtagits. Särskilt i fråga om unga lagöverträdare har varning av polismyndigheten (police caution) fått synnerligen vidsträckt tillämpning. Ingen gemensam statistik föreligger beträffande detta institut, som icke har stöd i skriven lag, men enighet synes råda om att en ung pojkes eller flickas första förseelse i regel endast föranleder varning av polisen. Varningen utdelas vanligen av polischefen i orten (chief constable). Det är att märka att en sådan varning icke kan förenas med något slags omhändertagande av barnet. Uppfostringsåtgärder kunna i England endast vidtagas av domstolarna, d. v. s. de särskilda ungdomsdomstolar som närmast motsvara våra barnavårdsnämnder och som handlägga de flesta mål mot barn under aderton år. Frågan om åtalseftergift i samband med vidtagande av uppfostringsåtgärder kan därför ej uppkomma i England. Det av polismyndigheten tillämpade varningsinstitutet har enligt en del uppgifter givit mycket goda resultat, enligt andra åter alltför mycket inkräktat på den mest utsiktsrika reaktionen mot de unga lagöverträdarna: villkorlig dom med övervakning (probation).

Frankrike.

I fransk rätt ansågs åklagarmyndigheten tidigare ha absolut åtalsplikt, men i teori och praxis har numera fastslagits att principen om relativ åtalsplikt är gällande. Åklagaren har således rätt att fritt pröva frågan, om åtal bör anhängiggöras, vare sig det gäller vuxna eller unga brottslingar.

Vissa regler om målsägandens rätt att åvägabringa ansvarstalan äro av intresse i detta sammanhang. Gentemot vuxna förbrytare har målsäganden alltid sådan rätt, antingen såsom befogenhet att själv föra talan (citation directe) vid mindre förseelser (contraventions) och medelsvåra brott (délits) eller som befogenhet att angiva brottet och inträda som civil part (plainte accompagnée de constitution de partie civile) vid délits och de grövsta brotten (crimes). När en person mellan 13 och 18 år förövat straffbar gärning, kan målsäganden däremot aldrig själv föra talan (citation directe). Har sådan gärning förövats av person under den absoluta straffmyndighetsåldern (13 år), äger åklagaren hos undersökningsdomaren föra talan om anordnande av uppfostringsåtgärder; målsäganden har då ej ens rätt att åvägabringa lagföring genom angivelse.

Tyskland.

Tysk rätt ansluter sig i åtalsfrågan sedan gammalt till principen om åklagarens absoluta åtalsplikt, men vissa viktiga undantag från denna ha stadgats.

I fråga om bagatellförseelser gäller enligt 153 § Strafprozessordnung av den 1 februari 1877 att *Übertretungen* icke böra åtalas när gärningsmannens skuld är ringa och gärningens följderna obetydliga, såvida icke ett allmänt in-

sedan
1924!

tresse fordrar åvägabringandet av ett rättsligt avgörande. Denna grundsats har ytterligare utvidgats och förtydligats genom ett stadgande i 1931 års *Verordnung des Reichspräsidenten*, som föreskriver att Übertretungen endast skola åtalas när ett offentligt intresse så erfordrar.

I fråga om de medelsvåra brotten, *Vergehen*, gäller enligt nämnda lagrum i Strafprozessordnung att åklagarmyndigheten, därest gärningsmannens skuld är ringa och gärningens följder obetydliga, under förutsättning av domarens samtycke kan underlåta att väcka allmänt åtal; är åtalet redan väckt, kan domstolen med åklagarens samtycke avskriva målet.

Vid de grövsta brotten, *Verbrechen*, är åtalseftergift i regel ej medgiven.

Beträffande alla brott är åtalseftergift dock möjlig i vissa undantagsfall. Sålunda kan åtal eftergivnas i vissa konkurrensfall, nämligen enligt 154 § Strafprozessordnung när det straff eller den skyddsåtgärd som åtalet kunde medföra är av ringa betydelse i jämförelse med straff eller skyddsåtgärd som redan ådömts eller kommer att ådömas. Vidare kan enligt 154 a § åtal i vissa fall underlåtas när den brottslige utlämnas eller utvisas från riket. Slutligen har i samband med lagstiftningen om homosexualitet ett stadgande införts i 154 b § av innebörd, att åklagaren i händelse av utpressning eller tvång under hot om uppenbarande av brottslig gärning kan underlåta åtal för den brottsliga gärning som föranlett utpressningen eller tvånget, under förutsättning att åtal icke är oundgängligt »zur Sühne und zum Schutz der Volksgemeinschaft».

I fråga om unga lagöverträdare gälla vidare särskilda regler enligt *Jugendgerichtsgesetz* av den 16 februari 1923. Denna lag, som avser personer mellan 14 och 18 år (Jugendliche), stadgar i 2 § att en person i denna ålder icke kan straffas, om han vid den straffbelagda gärningens begående på grund av sin andliga eller sedliga utveckling var ur stånd att inse handlingens rättsstridighet eller ur stånd att rätta sin vilja efter en sådan insikt. Mot detta stadgande svarar en åtalsregel i § 32, som innebär att åklagaren i sådana fall med samtycke av ungdomsdomaren kan avstå från åtal, i regel dock först efter att ha inhämtat yttrande från barnavårdsmyndighet (Jugendamt).

Enligt samma lagrum kan åklagarmyndigheten vidare med domarens samtycke eftergiva åtal mot en lagöverträdare i nämnda ålder, om uppfostringsåtgärd redan vidtagits och ytterligare åtgärder icke anses erforderliga eller om det kan antagas att domstolen skulle eftergiva straff (sådan rätt har domstolen vid Übertretungen och vissa lindriga Vergehen). Beslut om eftergift skall delgivas såväl barnavårdsmyndigheterna som eventuell målsägare.

Åtalseftergift som meddelats med stöd av Jugendgerichtsgesetz kan ej återkallas.

Allmän motivering.

I fråga om de yngsta brottslingarna kan enighet numera sägas råda om att de bättre tillrättaföras genom fostrande och utbildande åtgärder än genom tidsbestämda frihetsstraff. Denna grundsats har i svensk lagstiftning fått uttryck genom lagarna om villkorlig dom, om tvångsuppfostran och om ungdomsfängelse. Finnes skälig anledning antaga att den brottslige skall låta sig rätta utan undergående av straff, erhåller han villkorlig dom och ställes under övervakning. Kan villkorlig dom ej ifrågakomma, dömes han till tvångsuppfostran, därest han med hänsyn till utveckling,andel och levnadsomständigheter i övrigt anses vara i behov av och mottaglig för fostran och utbildning som därmed avses. Är den brottslige mellan 18 och 21 år tillämpas ungdomsfängelse i stället för tvångsuppfostran.

Det är sålunda väl sörjt för att de kortvariga, för unga brottslingar ofta verkningslösa frihetsstraffen kunna utbytas mot mera verksamma åtgärder av fostrande natur. Emellertid är det åtminstone beträffande de yngsta lagöverträdarna uppenbart, att redan själva lagförandet i många fall är både onödigt och skadligt. Är det från början klart att den unge brottslingen bäst kan räddas åt samhället genom andra åtgärder än sådana som förutsätta straffprocessuellt förfarande, synes det meningslöst att tillgripa samhällets snarast med tanke på vuxna förbrytare konstruerade straffprocess, med vilken oundgängligen följa vissa ogynnsamma biverkningar. Det offentliga konstaterandet av brottet har ofta ett ogynnsamt inflytande på den unge brottslingen och skapar svårigheter av social art för hans fortsatta utkomst. Härtill kommer, att det måste vara olämpligt att genom tillgripande av samhällsmaskineriets mest solenna former giva en ung pojke eller flicka det intrycket att de äro jämförbara med äldre brottslingar, att samhället måste mobilisera alla sina resurser av ordningsmakt, domstolar etc. för att reagera mot deras handlingar. När straffet likväl skall utbytas mot fostrande åtgärder, bör man icke äventyra dessas framgång genom en onödig domstolsprocedure. Att det kräves varsamhet i bruket av samhällets dömande funktioner blir tydligare ju mera man utsträcker området för det straffbara. Om domstolsproceduren i alltför stor utsträckning tillämpas mot unga brottslingar, kommer detta sannolikt att medföra en avtrubbning av respekten för lagföring och straff. En kriminalist har uttryckt faran härav så, att ett svärd som brukas till vedhuggning knappast blir lämpat för sin egentliga uppgift. Den av 1942 års riksdag beslutade utsträckningen av de straffbara handlingarna på förmögenhetsbrottens område, och särskilt kriminaliseringen av försök till vissa av dessa brott, kommer uppenbarligen att leda till en ökning

av antalet domstolsförfaranden gentemot de yngsta lagöverträdarna, såvida icke möjlighet till åtalseftergift införes.

■ Ett ytterligare skäl till försiktighet vid tillgripande av domstolsförfarande gentemot unga lagöverträdare är att ett sådant förfarande ofta förutsätter förberedande åtgärder av minst lika ogynnsam natur som själva lagförandet. Ett domstolsförfarande är ofta förenat med de unga tilltalades förvaring å fängelser och häkten, innan de blivit dömda. Det är sant att tidsbestämda frihetsstraff i mycket ringa utsträckning tillämpas mot de yngsta lagöverträdarna, men i samband med häktning förvaras de i vanliga fängelser. En å fängvårdsstyrelsens centrala fångregister verkställd utredning har visat, att under år 1941 ej mindre än 149 personer i åldern under 18 år intogos å fångvårdsanstalt såsom häktade för brott, medan endast 11 personer i samma åldersgrupp intogos å sådan anstalt för verkställighet av ådömt fängelse eller straffarbete. En minskning av antalet häktade under 18 år torde vara att förvänta, om prövningen av åtalsfrågan anförtros åt överåklagare.

Att det föreligger ett behov av att kunna eftergiva åtal för de yngsta brottslingarna framgår icke minst, om man betraktar den svenska barnavårdslagstiftningen och dess tillämpning. Bland de unga personer som bliva föremål för den serie av fostrande åtgärder som förutses i barnavårdslagen finnes ett icke obetydligt antal, som förövat brott av jämförelsevis allvarlig art och beträffande vilka just dessa brottsliga handlingar sannolikt föranlett ingripande enligt barnavårdslagen. Socialstyrelsen uppgav i en skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 december 1939 angående åtgärder för åstadkommande av bättre samverkan mellan organen för tvångsuppfostran och skyddsuppfostran, att av de gossar som i åldern 15—18 år intagas å yrkeshem icke mindre än omkring 65 % torde ha förövat brott som kunnat medföra fängelse eller straffarbete. Det är alltså tydligt att barnavårdsnämnderna i talrika fall nöja sig med de åtgärder barnavårdslagen erbjuder och underlåta att bringa begångna brott till polisens kännedom. Det förekommer sålunda i praktiken för närvarande ett stort antal fall där begångna brott endast föranleda uppfostrande åtgärd av barnavårdsnämnd: varning, anvisande av bostad och sysselsättning, övervakning, skyddsuppfostran med eller utan skyddshemsvård. Detta förhållande står också i god överensstämmelse med motiven till barnavårdslagstiftningen. Till motivering för den 1924 genomförda höjningen till 18 år av åldersgränsen för ingripande mot vanartade barn anförde departementschefen bl. a. följande: »Faktiskt förhåller det sig så, att en del brott ej åtalas. Detta gäller i främsta rummet brott som äro under enskilt åtal. Men även vissa under allmänt åtal stående brott göras ej till föremål för rättegång, emedan de ej komma till åklagarens kännedom. Åtalas ej brott, som begåtts av person under aderton år, vore det stundom olyckligt, om fallet alldeles undandroges från behandling av barnavårdsnämnden, därest denna får kännedom därom och finner att skyddsuppfostran vore rätta behandlingssättet.» Uppenbart är emellertid att barnavårdsnämnderna i dessa hänseenden icke tillämpa någon enhetlig praxis. Brott som i en kommun föranleda anmälan till åklagaren för åtal och straffdom, resultera i en annan en-

dast i åtgärder enligt barnavårdslagen. I avsaknad av lagstiftning i ämnet ha så gott som inga officiella direktiv kunnat lämnas åt barnavårdsnämnderna i detta hänseende.¹ Tänker man vidare på sådana fall, där det icke är barnavårdsnämnden utan polismyndigheten som får kännedom om ett brott som förövats av minderårig, ankommer det enligt lag på åklagaren att åtala brottet. Även om i många fall åtal mot minderårig utan direkt stöd av lag eftergives, när betryggande åtgärd vidtagits eller ställts i utsikt av barnavårdsnämnden, är det regelmässigt så, att åtal sker i de fall där polisanmälan ägt rum eller brottet eljest kommit till polismyndighetens kännedom. Det sagda torde vara tillräckligt för att belysa det otillfredsställande i den nuvarande situationen. Å ena sidan förekommer inom barnavårdslagens ram en procedur, som i realiteten innebär åtal eftergift men som icke tillämpas enhetligt och icke underkastas någon effektiv kontroll, å andra sidan är åtals eftergift från åklagarens sida icke uttryckligen i lag medgiven, även om de mest betryggande garantier föreligga för att den brottslige omhändertages på det sätt som bäst är ägnat att förebygga återfall i brott. I nuvarande läge beror det ofta på en slump om en ung pojke eller flicka, som förövat straffbara handlingar, blir föremål för åtal eller omhändertages enligt barnavårdslagstiftningens mjukare former.

Härtill kommer att domstolsförfarandet och omhändertagandet av barnavårdsnämnd nästan alltid utmynnar i likartade åtgärder för den brottsliges tillrättaförande. Den unge brottsling som lagföres erhåller ofta villkorlig dom och ställes under övervakning. Har han icke bragts inför domstol, ställes han under övervakning av barnavårdsnämnden. Äro omständigheterna av allvarigare beskaffenhet, dömer domstolen till tvångsuppfostran, medan förfarandet enligt barnavårdslagen resulterar i skyddshemsvård. Behandlingen å uppfostringsanstalt och å skyddshem är i princip av enahanda fostrande och utbildande beskaffenhet, låt vara med den skillnaden att skyddshemmen för närvarande i många fall ha större möjligheter till differentiering av klientelet än anstalterna för tvångsuppfostran. Förflyttning från skyddshem till uppfostringsanstalt tillämpas vid svårare fall av vanart och även överföring av elev vid allmän uppfostringsanstalt till skyddshem är möjlig enligt gällande lagstiftning, ehuru denna möjlighet icke utnyttjas i praktiken. En villkorlig dom förenas vidare ofta just med skyddsuppfostran och i den år 1939 antagna nya lagen om villkorlig dom kan det uttryckligen stadgats att domstol i samband med villkorlig dom kan

¹ I Meddelanden från Kungl. socialdepartementets byrå för fattigvårds- och barnavårdsärenden februari 1935, nr 58, har betr. barnavårdsnämnds befattning med sedlighetsbrott, däri minderåriga äro inblandade, återopats en på begäran av statens inspektör för fattigvård och barnavård av landsfogden W. Bergenfelt lämnad redogörelse. Bergenfelt intar i fråga om sedlighetsbrott av minderårig den ståndpunkten att det, om gärningsmannen fyllt 15 år, alltid ankommer på polis- och åklagarmyndighet att företaga undersökning av det brott för vilket han är misstänkt; barnavårdsnämnden bör ej befatta sig med förhör med den misstänkte utan överlåta detta åt polismyndigheten. Denna ståndpunkt synes varken stå i överensstämmelse med förarbetena till barnavårdslagen eller med rådande praxis.

överlämna åt barnavårdsnämnden att vidtaga åtgärd för den dömdes omhändertagande för skyddsuppfostran.

Till stöd för införandet av åtalseftergift i fråga om unga lagöverträdare kan vidare åberopas, att organen för samhällets barnavård i regel få anses vara de lämpligaste för omhändertagande av minderåriga brottslingar. Som nedan skall utvecklas, böra vid åtalseftergift åtgärder för den brottsliges tillrättaförande i regel vidtagas av barnavårdsnämnd och man torde kunna förutsätta, att barnavårdsnämnderna äro väl ägnade att lösa de yngsta lagöverträdarnas problem och på ett smidigt sätt åvägabringa de åtgärder, som äro bäst ägnade att förebygga återfall i brott.

Många skäl tala således för att möjlighet till åtalseftergift bör finnas i fråga om de yngsta brottslingarna i de fall där åtal och domstolsförfarande icke påkallas av hänsyn till brottets grova beskaffenhet eller andra allmänpreventiva synpunkter. Det är emellertid angeläget att betona, att alla skäl för medgivande av åtalseftergift förlora sin giltighet, om icke eftergivandet av åtal resulterar i de åtgärder som finnas vara bäst ägnade för den brottsliges tillrättaförande. En del fall förekomma visserligen, då den begångna förseelsen trots sin straffrättsliga rubricering är av så lindrig och isolerad natur, att det kan vara tillräckligt med en allvarlig varning i förening med strängare tillsyn i hemmet eller skolan. Däremot vore det säkerligen betänkligt att införa en åtalseftergift av den karaktären, att allvarliga brott och förseelser lämnas utan åtgärd från samhällets sida. I åtalets ställe måste i regel träda andra ingripanden, som göra det uppenbart att samhället icke bagatelliserar brottet utan tvärtom träffar de ansialter som i samhällsskyddets intresse äro bäst ägnade att förebygga återfall i brott. Åtalseftergift bör med andra ord icke betraktas som en processuell fråga utan som ett straffrättsligt institut av noga angiven innebörd. Garantier måste finnas såväl för att åtgärden tillämpas på ett enhetligt sätt som för att skyddsåtgärderna mot den brottslige konsekvent och utan slapphet fullföljas, därest han icke motsvarar det förtroende som visats honom.

Beredningen finner sålunda starka skäl föreligga för att möjlighet till åtalseftergift öppnas i fråga om unga brottslingar, dock med det viktiga förbehållet, att man alltid måste ha för ögonen att det icke gäller att lämna brottet utan påföljd men att ersätta lagförandet med andra åtgärder, som utan att tillskynda den skyldige och hans anhöriga onödigt lidande äro bättre ägnade för hans tillrättaförande.

Förutsättningarna för åtalseftergift.

1. Brottslingarnas ålder.

När man skall taga ställning till frågan gentemot vilka åldersgrupper eftergift av åtal bör ifrågakomma, ligger det i sakens natur att det är för de yngsta lagöverträdarna, de personer som vid brottet äro mellan 15 och 18 år, som det största behovet föreligger av att införa ett sådant förfarande. För

att öppna möjlighet till åtalseftergift i fråga om denna åldersgrupp tala med hela sin styrka alla de skäl som ovan åberopats till stöd för införandet av institutet. Mot dessa unga lagöverträdare tillämpa domstolarna redan nu så gott som undantagslöst villkorlig dom med övervakning eller tvångsuppföstran, när svårare straff än böter anses böra följa. Av 1 276 personer, som år 1939 sakfällades för sådana före 18 års ålder begångna brott varom uppgift lämnas till straffregistret, erhöles 641 eller över hälften villkorlig dom; motsvarande siffror voro för 1940 650 villkorligt dömda av 1 179. Av de ovillkorligt dömda hade med största sannolikhet en betydande del dömts till böter. År 1939 dömdes 137 och år 1940 121 av dem till tvångsuppföstran. Tidsbestämda frihetsstraff komma däremot mycket sällan till användning. Å fängvårdens anstalter intogos sålunda under åren 1940 och 1941 endast 10 män och 1 kvinna resp. 11 män och ingen kvinna under 18 år, vilka ådömts fängelse eller straffarbete. I de sällsynta fall där frihetsstraff tillgripes må straffet jämligt 5 kap. 2 § strafflagen nedsättas under vad i allmänhet bort följa å gärningen. Livstids straffarbete må ej ådömas. Ett domstolsförfarande gentemot dessa lagöverträdare resulterar sålunda i regel i sådana uppfostringsåtgärder som kunna träffas utan att domstolsproceduren behöver tillgripas. När barn under 18 år befinnes vara så vanartat, att särskilda uppfostringsåtgärder krävas för dess tillrättaförande, har barnavårdsnämnden nämligen skyldighet att vidtaga åtgärder enligt barnavårdslagen. Det är uppenbart att brott av ej alltför lindrig art i regel måste anses tyda på sådan vanart eller sådana hemförhållanden att barnavårdsnämndens ingripande är påkallat. Erfarenheten ger nämligen vid handen att brottslighet för de yngsta lagöverträdarnas del i regel har samband med deras av miljö och arvsförhållanden betingade sociala missanpassning och att det är en tillfällighet om denna tar sig uttryck i allmän vanart eller kriminalitet. Dock kunna naturligtvis fall inträffa där den brottsliga handlingen, ehuru den formellt är att betrakta t. ex. som stöld eller försök därtill, snarare har karaktären av okynne än av vanart och då själva upptäckten i regel innebär en tillräcklig varning. I sådana fall äro skälen för åtalseftergift lika starka, ehuru delvis ur annan synvinkel.

Det är också för denna grupp lagöverträdare, av vilka de yngsta nyss inträtt i straffmyndighetsåldern, som de skadliga psykologiska och sociala verkningarna av ett offentligt åtal skarpast göra sig gällande. Om icke brottet är av särskild svårhetsgrad, måste det vara mindre tilltalande att göra t. ex. en 16-åring till föremål för ett domstolsförfarande som utformats med tanke på vuxna förbrytare, låt vara att vissa modifikationer företagits i fråga om de yngsta lagöverträdarna.

Skälen för åtalseftergift äro naturligtvis starkast i fråga om de allra yngsta och avtaga ju äldre den skyldige är vid brottets begående. Till en sjutton-åring kunna icke lika starka hänsyn tagas som till en femtonåring, och åtalseftergift torde böra tillämpas i mindre utsträckning mot de äldre än mot de yngre av nu ifrågavarande åldersgrupp. Möjligheter till effektivt ingripande jämligt barnavårdslagen föreligga i fråga om de äldre endast på grund

av asocial livsföring. Om den brottslige icke omhändertagits för skyddsuppfostran innan han fyllt aderton år, kan nämligen barnavårdsnämnden ingripa endast om han är hemfallen åt ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnadssätt. Härtill torde hänsyn böra tagas vid tillämpningen av åtals- eftergift på så sätt, att eftergift i regel ej medges mot den som är nära aderton år eller efter brottet uppnått denna ålder i andra fall än där den brottslige verkligen kan beräknas bli omhändertagen för skyddsuppfostran innan han fyllt aderton år eller uppfyller de strängare rekvisiten för omhändertagande efter nämnda åldersgräns. Att helt avskära dem som efter brottets begående fyllt aderton år från möjlighet till åtalseftergift synes där- emot ej böra ifrågakomma. Förutom de fall där den brottslige verkligen omhändertages för skyddsuppfostran kunna ju sådana fall tänkas då mycket lång tid förflutit sedan brottets begående och omständigheterna i övrigt äro synnerligen förmildrande.

Vid brottskonkurrens kan det spörsmålet uppkomma, huruvida åtal skall kunna eftergivnas för ett före aderton års ålder förövat brott, ehuru åtal äger rum för brott som begåtts efter nämnda ålder. Så bör icke kunna ske i andra fall än då det sista brottet är av mycket lindrig beskaffenhet.

De skäl som tala för åtalseftergift framträda icke med samma styrka i fråga om dem som vid brottens begående äro mellan 18 och 21 år. Det är sant att det även i fråga om dessa ungdomar, som icke nått full andlig mognad och som reagera på helt annat sätt än vuxna personer för sådana åtgärder som offentlig rättegång och straff, åtminstone i vissa lindriga fall synes onödigt att draga dem inför domstol. Även dessa unga lagöverträdare erhålla i stor utsträckning villkorlig dom med övervakning. De göras ofta till föremål för den som en fostrande och utbildande skyddsåtgärd konstruerade straffformen ungdomsfängelse, som skall tillämpas när brottets beskaffenhet samt den brottsliges personliga utveckling,andel och levnadsomständigheter i övrigt giva skälig anledning antaga att han är i behov av och mottaglig för; sådan fostran och utbildning som avses med ungdomsfängelse. Tidsbestämda frihetsstraff tillämpas emellertid i icke ringa utsträckning. Under åren 1940 och 1941 intogos å ungdomsanstalterna 136 män och 18 kvinnor resp. 183 män och 18 kvinnor som ådömts ungdomsfängelse, medan å fångvårdens övriga anstalter intogos år 1940 188 män och år 1941 201 män och 3 kvinnor i åldern mellan 18 och 21 år som dömts till fängelse eller straffarbete. Samhällets reaktionsformer ha sålunda i fråga om denna åldersgrupp icke för närvarande regelmässig karaktär av uppfostringsåtgärder och även om det måhända kan vara önskvärt att sådana åtgärder i större utsträckning användas i fråga om dessa brottslingar, bör detta knappast åvägabringas på den omvägen att de undandragas domstolsförfarande. Härtill kommer att möjligheterna att i annan ordning åvägabringa fostrande åtgärder för denna åldersgrupp icke äro lika stora som för personer mellan 15 och 18 år. För ett ingripande jämlikt 22 § d) i barnavårdslagen mot personer över 18 år fordras, som redan nämnts, att de skola vara hemfallna åt ett oordentligt,

lättjefullt eller lastbart levnadssätt, och detta är uppenbarligen långt ifrån alltid fallet med de personer i denna ålder som förövat brott vilka förskylla fängelse eller straffarbete. Även om 22 § d) i barnavårdslagen på sätt som föreslagits i lösdriverilagstiftningskommitténs betänkande med förslag till lag om arbetsfostran (SOU 1939: 25) ändras så, att för ingripande blott fordras att den unge »befinnes föra» ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnads-sätt, kan ingripande säkerligen icke bliva regel i fråga om unga brottslingar i denna ålder. Man kunde visserligen tänka sig antingen att införa en ny indikation i barnavårdslagen, som möjliggjorde omhändertagande av personer mellan 18 och 21 år vilka kommit i åtnjutande av åtalseftergift, eller att införa möjlighet till åtalseftergift blott för de fall där det finnes sannolikt att den brottslige skulle erhålla villkorlig dom, varvid eftergiften kunde förenas med villkor om övervakning enligt lagen om villkorlig dom. Mot det förstnämnda alternativet talar emellertid, förutom principiella skäl, den omständigheten att ungdomsnämnderna enligt vad erfarenheten visar icke ådaga-lagt större benägenhet att över huvud taget ingripa gentemot personer över 18 år. Om det sista alternativet valdes, skulle den olägenheten uppkomma, att prövningen av huruvida villkorlig dom vore sannolik förlades till ett administrativt organ och att man, kanske utan bärande skäl, utökade behandlingsformernas antal med ännu en åtgärd, som föga komme att skilja sig från den villkorliga domen utan att måhända erbjuda dennas rikt nyanserade möjligheter. Ett ytterligare skäl mot att införa åtalseftergift för ungdom över 18 år är att 18-årsåldern sedan gammalt utgör gränsen mellan relativ och absolut straffmyndighetsålder och att dessa personer i allmänhetens ögon på ett helt annat sätt än de yngsta lagöverträdarna framstå som ansvariga för sina handlingar. Även en blott skenbar underlåtenhet att vidtaga åtgärder mot deras brottslighet skulle därför kunna medföra vådliga verkningar ur brottsförebyggande synpunkt.

Även om vissa skäl sålunda tala för införande i begränsad utsträckning av möjlighet till åtalseftergift även för personer mellan 18 och 21 år, har beredningen ansett sig böra stanna vid att föreslå att institutet åtminstone till en början och i avvaktan på erfarenhet om dess tillämpning och verkningar begränsas till lagöverträdare i åldern mellan 15 och 18 år. Beredningen vill emellertid uttala som önskvärt, att även de ungdomliga brottslingarna mellan 18 och 21 år i möjligaste mån besparas de lidanden och skadliga psykologiska verkningar som kunna följa av rättegångarnas nuvarande offentlighet och föreslår därför att lagen den 22 juni 1939 med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig snarast får träda i kraft.

2. Brottsens art och svårhetsgrad.

Vid de diskussioner, som förts om införande av åtalseftergift för brottslingar över huvud taget, har en av de mest omstridda punkterna varit, huruvida institutet bör gälla brott i allmänhet eller begränsas till vissa *brottstyper*. När det gäller de yngsta brottslingarna torde icke många ord behöva ägnas

åt denna fråga. Det avgörande är här icke huruvida de gjort sig skyldiga till något visst slags brott, med vars åtalande följer särskilt skadliga verkningar för individen och som därför måhända kan lämnas obeivrat i samband med att andra brottsförebyggande åtgärder vidtagas, utan just den omständigheten att de äro unga, att det straffprocessuella förfarandet bör undvikas, emedan de ännu befinna sig i barnåldern. Huruvida det gäller ett vinningsbrott, ett våldsbrott eller ett sexualbrott är i och för sig av mindre betydelse; den bästa vägen för deras tillrättaförande kan i alla dessa fall vara uppfostringsåtgärder, som åvägabringas utan domstolsförhandling, och åtalseftergift bör därför i princip kunna ifrågakomma vid alla dessa brottstyper. En annan sak är att brottets beskaffenhet in concreto kan föranleda att åtal ej bör eftergivnas. Uppenbart är att det skulle framstå som stötande för allmänheten, om t. ex. unga rånare icke lagfördes i vanlig ordning, låt vara att man på annan väg kunde ernå fullt lika betryggande åtgärder för att förebygga deras återfall i brott. Även om vidtagandet av ingripande skyddsåtgärder har samma avskräckande effekt, vare sig de ådömts av domstol eller ej, äro måhända vissa generalpreventiva effekter förbundna med själva lagförandet. Försiktigheten bjuder därför att vid tillämpningen av åtalseftergift iakttaga varsamhet.

Fördelningen å olika brottstyper av de före aderton års ålder begångna brott, om vilka uppgift lämnas till straffregistret och för vilka fällande dom meddelats under åren 1939 och 1940, framgår av en vid denna promemoria fogad tabell (Bil. 1). Denna utvisar att av 1 276 år 1939 sakfälda personer icke mindre än 869 eller 68.1 % dömts för tjuvnadsbrott; 281 eller 22.0 % hade dömts för andra vinningsbrott och 61 eller 4.8 % för sedlighetsbrott (inbegripet våldtäkt). Motsvarande siffror voro för de 1940 dömda 1 179 personerna: 874 (74.1 %) för tjuvnadsbrott, 188 (16.0 %) för andra vinningsbrott och 56 (4.8 %) för sedlighetsbrott. Övriga grupper äro mycket små.

Av större vikt är frågan om de begångna *brottens svårhet*. Om man först tänker på gränsen nedåt, huruvida åtalseftergift bör kunna ifrågakomma även vid de *lindriga förseelser* som endast kunna förskylla böter, torde det vara uppenbart att här icke föreligger samma intresse av att öppna möjlighet till eftergivande av åtal. En ren bagatellförseelse, t. ex. att åka cykel efter mörkrets inbrott utan lykta, är vanligen snarare tecken på självsvald än på vanart och med dess beivrande följa inga direkt skadliga verkningar. Om åtal underlåtes, kan man icke i böternas ställe sätta någon annan åtgärd som är av vikt för den brottsliges tillrättaförande. En varning saknar större betydelse, enär en ny liknande förseelse i varje fall icke medför annat än böter. Åtgärder av fostrande natur från barnavårdsnämndens sida kunna i regel icke ifrågakomma enbart på grund av rena polisförseelser. I många av dessa fall är det måhända till och med en fördel att den unge lagöverträdaren får umgälla sitt slarv genom att betala ett efter hans inkomst avpassat bötesbelopp. Skulle fråga uppstå om förvandling av böterna — vilket i regel förutsätter tredska — synas inga skäl föreligga för särskilda hänsyn i processuellt avseende. Vid vissa brott som endast kunna medföra bötesstraff, t. ex. fylleri och lindriga förseelser mot rusdrycksförfattningarna, ställer sig frågan nå-

got annorlunda, emedan dessa förseelser äro av sådan art att de indicera uppfostrande åtgärder.¹ I sådana fall är emellertid polismyndigheten jämlikt 17 § andra stycket barnavårdslagen skyldig att ofördröjligen göra anmälan till barnavårdsnämnden.

Det riktiga synes sålunda vara att beträffande de brott som endast kunna förskylla böter jämställa unga och vuxna lagöverträdare i åtalshänseende. Spörsmålet om åtalseftergift gäller här icke en avvägning mellan individual- och generalpreventiva önskemål utan är snarare en fråga om man bör låta processekonomiska och praktiska skäl utesluta åtal vid vissa ordningsförseelser. Att så bör ske är för övrigt icke alldeles självklart. Det har med rätta gjorts gällande att det just är vid dessa moraliskt indifferentia förseelser som straffhotet med särskild effektivitet måste vidmakthållas. Den brotts-hämmande faktorn torde här just vara rädsla för bötesstraffets realiserande. Ådömandet av straff kan icke ersättas av positivt brottsförebyggande åtgärder. Det är därför möjligen att befara att införandet av ett kanske ojämnt tillämpat eftergiftsinstitut skulle minska straffhotets avskräckande verkan, så mycket mera som man redan starkt beskurit bötesförvandlingen.

För närvarande lämna vissa i administrativ ordning utfärdade instruktioner möjlighet till eftergift av åtal i fråga om ordningsförseelser. Enligt instruktionen för överståthållarämbetet av den 9 september 1938 (SFS nr 597) äger sålunda polismästaren, där fråga är om överträdelser av andra bestämmelser än dem som meddelats i den i 87 § regeringsformen stadgade ordning eller eljest blivit av Kungl. Maj:t med riksdagen meddelade, att låta saken förfalla eller bero vid varning i stället för att hänskjuta den till polisdomstolen. Motsvarande befogenhet har genom instruktionen för polismästaren

¹ En granskning av de förseelser mot strafflagen (utom fylleri) som endast kunna medföra böter ger vid handen att största delen av dem äro besläktade med vanliga polisförseelser eller ha kulpös karaktär. Så är fallet med deltagande i »upplopp» (10:13), vägran att lämna upplöst sammankomst (10:15), hjälp åt brottsling utan vetskap men med skälig anledning antaga att han var brottslig (10:18 a st. 2), borttagande av myndighets kungörelse (10:19), överträdelse av skingringsförbud o. d. (10:22), vägran av tillträde för eller biträde åt myndighet (10:23), förargelse vid gemensam andaktsövning (11:2 st. 2), förargelse vid allmänt möte (11:9 st. 2), störande av hemfrid av okynne o. d. (11:12 st. 1 p. 2 och st. 2) — som är angivelsebrott — förargelseväckande beteende (11:15), eftergörande av mynt m. m. utan bedräglig avsikt (12:15) och liknande förseelser (12:18 st. 2, 12:19), viss obetänksam falsk angivelse (16:4 st. 1), tillstängande av allmän väg, flottled o. d. (19:15 st. 2), förseelse mot föreskrifter till hindrande av kreaturssjuka (19:17 sista p.), oaktsam skadegörelse å fyr e. d. (19:22 st. 2), fyndförseelse (22:8 p. 1). Vissa förseelser av liknande art få i allmänhet endast åtalas av målsägande: brytande av brevhemlighet utan ont uppsåt (11:13 a p. 2), smädliga yttranden m. m. (16:11), olovligt brukande (22:7), tagande av olovlig väg (24:11), missbruk av rätt i samfällt fiske (24:14 p. 2). Andra bötesbrott kunna näppeligen komma i fråga för nu ifrågavarande åldersgrupp: återkallad falsk utsaga om frihet från äktenskapshinder (12:22 st. 2), vårdshusvårds tillåtelse till även tyrligt spel (18:14), ringa svindleri (21:9) och ringa bokföringsbrott (23:5 p. 2). De enda bötesbrott utom fylleri som kunna indicera vanart synas vara: osann uppgift i arbetsbetyg o. d. (12:21), deltagande i äventyrligt spel (18:14) samt ringa utpressning (21:4).

i Örebro av den 12 augusti 1932 (SFS nr 392) tillagts denne, om en förseelse är av ringa beskaffenhet och icke innefattar förnärmelse av enskild person. Liknande regler finnas i instruktionerna för polismästarna i Göteborg och Malmö av år 1883 resp. 1888. Som tidigare anförts har processlagberedningen föreslagit en vidsträcktare bestämmelse av innebörd att eftergift av åtal kan ske när i strafflatituden för brottet endast ingå böter. Kungl. Maj:ts proposition till 1942 års lagtima riksdag med förslag till ny rättegångsbalk har upptagit den av processlagberedningen föreslagna bestämmelsen. Av det förut sagda framgår att strafflagberedningen icke anser skäl föreligga att göra frågan till föremål för särskild reglering beträffande unga brottslingar.

Strafflagberedningen har alltså från de nu föreslagna reglerna om åtalseftergift undantagit sådana brott som endast kunna förskylla böter. För det fall att flera brott förövats, som icke alla kunna medföra fängelse eller straffarbete, har beredningen dock ansett, att åtalsfrågan bör lösas i ett sammanhang och föreslår därför, att det i sådana fall skall ankomma på överåklagaren att pröva frågan om åtal för hela brottsligheten. Detta innebär icke hinder för denne att förordna om åtal för endast bötesbrott, medan åtalet i övrigt eftergives.

När man därefter har att taga ställning till frågan om gränsen uppåt för åtalseftergift, huruvida *brott av viss svårhetsgrad* skola utesluta tillämpning av institutet, bör man hålla i minnet att straffskalorna genomgående lindras när det gäller brottslingar under 18 år. Jämlikt 5 kap. 2 § strafflagen må i sådana fall straffet nedsättas under vad i allmänhet bort följa å gärningen. Det bör vidare beaktas att det förslag till åtalseftergift, som nu framlägges, icke innebär att lämna svårare brott utan påföljd utan att ersätta av domstol beslutade villkorliga domar och skyddsåtgärder med andra fostrande åtgärder, som ofta djupt ingripa i den brottsliges personliga frihet. Det är sålunda tänkt att skyddshemsvård skall inträda i de svåraste fallen. För att domstol skall kunna tillämpa den med denna vårdform nära beläktade skyddsåtgärden tvångsuppfostran förutsättes icke någon begränsning av brottets svårhet. Det vore då mindre lämpligt att för åtalseftergift, som i vissa fall skall utmynna i skyddshemsvård, stadga någon begränsning i förhållande till det straff brottet kan medföra. Det ligger i sakens natur att åtalseftergift måste tillämpas med varsamhet och i regel icke bör ifrågakomma vid grövre brotstyper eller där gärningen in concreto är av svårare beskaffenhet, men detta följer av den regel som beredningen föreslår, att åtal skall äga rum när det är påkallat med hänsyn till brottets beskaffenhet eller eljest ur allmän synpunkt. Beredningen föreslår sålunda att åtalseftergift i princip skall kunna tillämpas vid alla brott, varå fängelse eller straffarbete kan följa.

3. Övriga indikationer för åtalseftergift.

I den allmänna motiveringen har betonats, att den åtalseftergift som bör införas skall ha till syfte att i stället för av domstol vidtagna åtgärder öppna möjligheter för den brottsliges tillrättaförande utan att lagföring behöver tillgripas. Åtalseftergift bör sålunda icke ifrågakomma i andra fall än när möj-

ligheter verkligen finnas att utan rättegång träffa effektiva brottsförebyggande åtgärder. Åtalseftergiftens bör konstrueras så, att möjligheterna för den brottslige tillrättaförande ej bli sämre än om lagföring äger rum, och indikationerna för dess tillämpning måste formuleras i överensstämmelse härmed. Den viktigaste åtgärd som domstolen har till sitt förfogande är villkorlig dom med övervakning; särskilt betydelsefull är denna behandlingsform i den utformning den fått genom 1939 års lag om villkorlig dom, som ännu icke trätt i kraft. Det skulle kunna övervägas att förena åtalseftergift med det villkoret, att den brottslige underkastar sig sådan övervakning som föreskrives i lagen om villkorlig dom. Som förutsättning för eftergift kunde då uppställas, att det vore sannolikt att den brottslige, om han lagfördes, skulle erhålla villkorlig dom. Beredningen anser det emellertid mindre välbetänkt att på detta sätt tillskapa en ny behandlingsform, som skulle göra det redan rikt nyanserade straffsystemet mera komplicerat och svåröverskådligt utan att något av väsentligt värde vunnas därmed. Dessutom vore det, som redan antytts, föga lämpligt att lägga såväl prövningen av förutsättningarna för villkorlig dom som kontrollen av dess efterlevnad i åklagarmyndighetens hand. Däremot erbjuder barnavårdslagen behandlingsformer, som nära ansluta sig till de möjligheter som finnas i samband med villkorlig dom. Barnavårdsnämnden har sålunda möjligheter, förutom att utdela förmaning och varning, att anvisa den omhändertagne arbete, bostad och utbildning, eventuellt å till stöd för hemuppfostran inrättad anstalt, samt ställa honom under övervakning. Därest omhändertagande för skyddsuppfostran sker, kan han överlämnas till enskilt hem, arbetshem eller annan därmed jämförlig anstalt, om skyddshemsvård ej anses böra äga rum. De mest betydelsefulla av de åtgärder som kunna etableras genom villkorlig dom äro sålunda möjliga även genom tillämpning av barnavårdslagen. Dock torde den villkorliga domen i den utformning den fått i 1939 års lag innebära rikare möjligheter för brottsförebyggande åtgärder än barnavårdslagstiftningen för närvarande erbjuder. Som i annat sammanhang närmare skall utvecklas, bör hänsyn härtill tagas vid tillämpningen av åtalseftergift. Den andra viktiga behandlingsform, som domstolen kan välja, tvångsuppfostran, har på samma sätt sin motsvarighet i barnavårdslagstiftningens skyddshemsvård. Behandlingen å skyddshemmen är i allt väsentligt densamma som å allmän uppfostringsanstalt och skyddshemmen erbjuda dessutom ofta större möjligheter för differentiering av klientelet. Som redan framhållits förutser lagstiftningen möjligheten av skyddshemselevers överföring till uppfostringsanstalt och förflyttning till skyddshem av elever vid allmän uppfostringsanstalt.

Vid dessa förhållanden har beredningen valt att som främsta indikation för tillämpning av åtalseftergift uppställa, att den brottslige karaktär och personliga förhållanden i övrigt giva skälig anledning antaga att han skall låta sig rätta genom *åtgärd av barnavårdsnämnd*. När det gäller att avgöra om denna förutsättning föreligger, måste man hålla i minnet de synpunkter, som redan behandlats i samband med fixerandet av åtalseftergiftens omfattning med hänsyn till lagöverträdarnas ålder. Det är sålunda icke säkert

att en brottslig handling, som kan medföra fängelse eller straffarbete, alltid indicerar sådan vanart att ingripande är möjligt enligt barnavårdslagen. Som redan framhållits är så dock erfarenhetsmässigt vanligen fallet. Föreligger icke vanart, torde det i allmänhet för denna åldersgrupp röra sig om mycket lindriga fall av brottslighet som ha sin rot i barnslighet och självs våld. Det torde kunna antagas att domstolarna, om sådana fall hänskjutas till deras prövning, i regel låta det stanna vid böter. I dessa lindriga fall torde åtal ofta kunna eftergivnas utan annan reaktion mot förseelsen än en varning i samband med beslutet om eftergift, eventuellt i förening med anordnandet av strängare tillsyn i hem och skola. Beredningen har därför utsträckt tillämpligheten av åtalseftergift till sådana fall där det finnes skälig anledning antaga att den skyldige skall låta sig rätta genom åtgärd av barnavårdsnämnd *eller eljest* utan att åtal väckes. Denna formulering åsyftar emellertid även sådana fall där omhändertagande av barnavårdsnämnd ej äger rum men t. ex. epileptikervård, sinnesslövard eller sanatorievård anordnas. Skulle det åter röra sig om allvarligare brott som icke indicera vanart, bör åtalseftergift över huvud taget icke ifrågakomma. Beredningen anser sig alltså icke böra föreslå införandet av en ny indikation i barnavårdslagen för att — såsom fallet är i den norska och finska lagstiftningen — dit hänföra alla de ungdomar som förövat brottslig gärning.

Som redan anförts kan det inträffa att barnavårdslagens system av åtgärder icke kan sättas i funktion med hänsyn till den brottsliges ålder, emedan omhändertagande för skyddsuppfostran av den som fyllt 18 år blott kan ske om han är hemfallen åt ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnadssätt. Av särskild betydelse är det fall att barnavårdsnämnden beträffande en sjuttonårig lagöverträdare icke anser annan åtgärd än övervakning motiverad. Erhåller han då åtalseftergift och underlåter han sedan att ställa sig givna föreskrifter till efterrättelse, kan nämnden efter det han fyllt 18 år vidtaga strängare åtgärder mot honom endast om han uppfyller den ovan nämnda förutsättningen att vara »hemfallen åt» ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnadssätt resp., efter eventuell lagändring, »befinnes föra» ett sådant levnadssätt. Med hänsyn till sådana fall kunde det ifrågasättas att göra sådan ändring i barnavårdslagen, att omhändertagande för skyddsuppfostran kan ske även efter det vederbörande fyllt aderton år, om nämnden dessförinnan vidtagit åtgärd mot honom. Beredningen anser emellertid att en sådan ändring icke bör aktualiseras av nu förevarande lagstiftningsfråga. I stället böra sådana gränsfall beaktas vid tillämpningen av åtalseftergift. Denna bör sålunda i regel ej tillgripas mot dem som stå nära adertonårsåldern annat än när omhändertagande för skyddsuppfostran anses böra äga rum. Och har den brottslige vid tiden för beslutet redan fyllt aderton år, ifrågakommer i regel åtalseftergift endast i sådana fall, där han fyller förutsättningarna för ingripande enligt barnavårdslagen.

Vid sidan av de individualpreventiva indikationerna har beredningen som förutsättning för tillämpning av åtalseftergift uppställt att åtal ej skall vara på-

kallat med hänsyn till brottets beskaffenhet eller eljest ur allmän synpunkt. Härmed avses att åtal skall ske när något så starkt allmänt intresse talar för den brottsliges lagföring att de individualpreventiva synpunkterna böra lämnas åsido. Som redan i annat sammanhang framhållits kan detta särskilt vara fallet med hänsyn till brottets beskaffenhet i det konkreta fallet och omständigheterna vid dess begående: man har då särskilt att tänka på grova vålds- och förmögenhetsbrott. Däremot synes det mera sällan kunna inträffa, att sedlighetsbrott begångna av mycket unga personer, som ännu befinna sig i pubertetsåldern, i det speciella fallet äro av så grov beskaffenhet, att de här särskilt starka individualpreventiva skälen för åtalseftergift elimineras av ett allmänt intresse. Om den skyldige tidigare förövat brott och kanske till och med lagförts för dessa, torde de allmänpreventiva skälen för åtal i allmänhet överväga. Detta kan möjligen också vara fallet vid svårare fall av ligabrottslighet. Även med hänsyn till straffets syfte kan åtal vara påkallat. På samma sätt som, enligt vad tidigare anförts, vissa skäl tala för att bötesdom kommer till stånd vid polisförseelser, kan detta vara fallet vid dem närstående förseelser, där fängelse ingår i straffskalan men där förseelserna äro så att säga mera moraliskt indifferentia än t. ex. förmögenhetsbrott. Även på ett mera formellt sätt kan det allmänna intresset göra sig gällande. Den skyldiges hörande vid domstol kan t. ex. nödvändiggöras av att han förövat sina brott i samråd med vuxna personer eller tillsammans med ungdomar, beträffande vilka åtalseftergift icke kan eller bör ifrågakomma.

Med det allmänna intresset av lagföring sammanhånga vissa andra synpunkter. Att åtalseftergift endast skall kunna tillämpas när den skyldige *erkänt* brottet och utredningen i skuldfrågan i övrigt är klar ligger i sakens natur. En viss hänsyn torde även böra tagas till den brottsliges egen inställning till frågan om åtalseftergift. Särskilda bestämmelser i lagen i nu angivna frågor synas icke erforderliga.

Beredningen har icke ansett åtalseftergift böra begränsas till sådana fall där *målsäganden* samtyckt därtill eller icke för ersättningstalan. Det ligger visserligen i sakens natur att stor betydelse måste tillmätas målsägandens ställning till frågan om eftergift och särskilt den brottsliges beredvillighet att ersätta uppkommen skada. Normalt torde något slags uppgörelse böra ha träffats med målsäganden, innan den brottslige medges åtalseftergift. I regel torde det vidare vara lämpligt, att åklagaren låter tillfråga målsäganden, huruvida denne vill föra ersättningstalan. Genom att åtal underlåtes berövas målsäganden nämligen den processuella förmånen att utan egna rättegångskostnader kunna yrka ersättning för liden skada, låt vara att han i regel saknar möjlighet att efter en fällande dom utfå fordringen av den vanligen insolvente gäldenären. Då fall emellertid kunna tänkas där målsäganden skulle missbruka sin ställning, om han hade vetorätt mot åtalseftergift, böra inga generella regler lämnas i lagstiftningen utan det beslutande organet erhålla frihet att bedöma fallen individuellt. Frågan om målsägandens åtalsrätt skall närmare behandlas i det följande.

Organen för åtalseftergift och proceduren därvid.

1. Åklagaren som beslutande organ.

Vid införandet av åtalseftergift gäller det främst att finna ett organ som på betryggande sätt kan handha prövningen av hithörande frågor. Åklagarprövningen skall till en början avse huruvida brottet föröfvats av den miss-tänkte samt huruvida det in concreto är av sådan beskaffenhet att åtal utan våda för den allmänna laglydnaden kan underlåtas. Den skall därutöver avse huruvida den brottsliges karaktär och personliga förhållanden i övrigt göra sannolikt att han skall låta sig rätta genom andra än av domstol vidtagna åtgärder, och slutligen skall prövningen innebära en kontroll av att förutsättningarna för sådana åtgärder i det förhandenvarande fallet verkligen föreligga. Handhavandet av åtalseftergiften bör därför anförtrös åt särskilt kvalificerade åklagare. Härvid ifrågakomma i första hand landsfogdarna resp. för Stockholms del förste stadsfiskalen. Beredningen har emellertid inhämtat att ur arbetssynpunkt vissa fördelar skulle vara förknippade med att i Stockholm anförtra åtalseftergiften åt åklagaren vid rådhusrättens ungdomsrotel. Även beträffande annan större stad kan det undantagsvis befinnas lämpligt att annan åklagare än överåklagare erhåller denna arbetsuppgift. Beredningen föreslår därför ett särskilt stadgande (2 §) av innebörd att Konungen skall äga bemyndiga annan åklagare att pröva frågor om eftergift av åtal.

Att sedan överåklagare eller särskild förordnad distriktsåklagare funnit åtalseftergift böra äga rum, för något fall införa en överprövning av justitiekanslersämbetet, synes icke lämpligt. Av justitiekanslerns ställning som överordnad åklagarmyndighet följer däremot befogenhet för honom att förordna om åtal, om han i särskilt fall skulle finna att tillräckliga skäl för åtalseftergift ej äro för handen.

Att sedan överåklagare eller särskilt förordnad distriktsåklagare funnit åtalseftergift av domstolen eller dess ordförande. Om man slår in på denna väg, har man i själva verket lämnat området för åtalseftergift och nalkas frågan om domstols rätt att eftergiva straff, vilken här icke skall beröras. Vill man icke medgiva åtalseftergift under andra former än med domstolens medverkan, kan en judiciell prövning av saken lika gärna försiggå i form av en icke offentlig rättegång, som utmynnar i villkorlig dom eller tvångsuppfostran.

Det är icke tillräckligt att ålägga vederbörande distriktsåklagare att underställa överåklagare sådana fall där åtalseftergift anses böra ifrågakomma. En sådan regel skulle i realiteten innebära, att prövningen av förutsättningarna för åtalseftergift i viktiga hänseenden förlades till underordnade åklagar- och polismyndigheter. För att institutet skall vinna enhetlig tillämpning måste det åligga överåklagaren att pröva åtalsfrågan i alla de fall, där barn under 18 år förövat brott varå kan följa fängelse eller straffarbete. Det är icke att befara att överåklagarnas arbetsbörda härigenom skall ökas i sådan grad att ingripande åtgärder bliva nödvändiga. Redan nu torde landsfogdarna i stor utsträckning taga befattning med mål mot mycket unga lagöverträdare. För

att i möjligaste mån kunna bedöma huru många prövningsfall som efter genomförandet av den nu föreslagna regeln kunna tänkas falla på varje överåklagare, har beredningen låtit verkställa en utredning om fördelningen å olika län av antalet tilltalade för vissa före 18 års ålder förövade brott. Utredningen, som återges i bilaga 2, avser brott mot strafflagen utom fylleri och förgelseväckande beteende. Däremot har upplysning ej kunnat vinnas om antalet tilltalade för sådana brott mot andra lagar och författningar som kunna medföra frihetsstraff. Det är emellertid sannolikt, att detta antal är mycket litet. Sådana trafikförseelser, brott mot krisförordningarna etc., för vilka frihetsstraff ingår i straffskalan, torde i synnerligen ringa utsträckning förövas av personer under 18 år. Som jämförelse kan nämnas, att under åren 1939 och 1940 endast 8 resp. 3 personer för sådana förseelser dömdes till annat straff än böter. Det är visserligen möjligt *dels* att den nu antagna lagstiftningen om förmögenhetsbrott med dess utvidgning av området för det straffbara kan komma att öka antalet ärenden, *dels ock* att det efter införandet av laga möjlighet till åtalseftergift kan tänkas, att barnavårdsnämnderna i större utsträckning än hittills bringa brott av minderåriga till åklagarmyndighetens kännedom. Den nu verkställda utredningen torde dock, om än något i underkant, väsentligen återgiva det antal ärenden, som kan komma att falla på varje överåklagare. Den utvisar att antalet tilltalade i hela riket för nämnda brott mot strafflagen under åren 1939 och 1940 uppgick till 1 501 resp. 1 350 personer. Störst var antalet för Stockholms stad (227 resp. 180), för Göteborgs och Bohus län (212 resp. 174) och för Malmöhus län (153 resp. 143). I övrigt varierade det årliga antalet tilltalade i de olika länen mellan 6 resp. 7 personer (Kronobergs län) och 79 resp. 63 personer (Stockholms län). Åtminstone för andra distrikt än Stockholms stad, Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län kan sålunda genom införandet av åtalseftergift ingen väsentlig ökning antagas inträda i fråga om överåklagarnas arbetsbörda. Beredningen föreslår därför att det skall *ankomma* på landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen att avgöra huruvida allmänt åtal skall ske.

I de säkerligen icke talrika fall där personer av nu ifrågavarande åldersgrupp förövat brott inom olika överåklagares distrikt, skall det för varje brott tillkomma den kompetente åklagaren att pröva åtalsfrågan. Detta torde icke vara ägnat att väcka svårigheter i praktiken, då man kan förutsätta att överåklagarna i sådana fall på ett relativt formlöst sätt samråda med varandra.

När undantagsvis mål mot någon som förövat brott före 18 års ålder skall hänskjutas till krigsrätt, torde åtalseftergift ej böra ifrågakomma. Målet anhängiggöres här genom själva hänskjutandet till krigsrätt. Innan krigsfiskalen för talan bör han icke vara skyldig att inhämta landsfogdens eller förste stadsfiskalens medgivande. Den av beredningen föreslagna åtalsregeln gäller också endast när åtal skall anhängiggöras vid allmän underrätt. Beredningen förutsätter, att om detta förslag bifalles, åtal mot minderårig för brott varå kan följa fängelse undantages från polisdomstols behörighet, där i undantagsfall sådan behörighet nu föreligger. I de sällsynta fall där mål mot

minderåriga skola anhängiggöras vid andra särskilda domstolar torde inga olägenheter vållas av att den nu föreslagna regeln om åtalseftergift ej blir gällande.

2. Samverkan mellan åklagare och barnavårdsnämnd.

En viktig fråga är på vilket *material* åklagaren skall grunda sin prövning. Denna skall ju, förutom på utredning om brottet, bygga på tillförlitliga uppgifter om den brottsliges karaktär och personliga förhållanden. Vidare förutsätter prövningen att utredning föreligger om de åtgärder som barnavårdsnämnden anser erforderliga för den brottsliges tillrättaförande. Uppenbart är att det icke räcker med polisrapportens ofta summariska redogörelse för den brottsliges levnadsomständigheter. Beredningen föreslår därför, att yttrande alltid skall inhämtas från barnavårdsnämnden i den ort där den brottslige är bosatt, innan beslut om åtalseftergift meddelas. Däremot torde överåklagaren icke böra ha skyldighet att höra nämnden även i de fall, där han från början anser det klart att åtalseftergift ej bör ifrågakomma, t. ex. emedan brottet är av svår beskaffenhet, emedan den skyldige tidigare lagförts för brott eller emedan andra starka skäl tala för anställandet av åtal. En särskild föreskrift föreslås av innebörd att barnavårdsnämndens yttrande skall innefatta redogörelse för den brottsliges personliga utveckling,andel och levnadsomständigheter i övrigt ävensom uppgift å de åtgärder, som nämnden kan finna erforderliga för hans tillrättaförande. Självklart är att barnavårdsnämnden vid sin utredning bör inhämta upplysningar från den brottsliges föräldrar, lärare och arbetsgivare. I vissa fall kan det även vara önskvärt att nämnden införskaffar läkarintyg rörande den brottslige. Härom torde särskilda stadganden icke erfordras. Det bör icke väcka betänkligheter att ålägga barnavårdsnämnd en så vittgående utredningsskyldighet. Redan nu är nämnden jämlikt bestämmelserna i 1924 års lag om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga skyldig att på begäran av allmän åklagare meddela för nämnden tillgängliga upplysningar rörande de förhållanden under vilka tilltalad, som ej fyllt 18 år, uppvuxit samt redogöra för andra av nämnden kända omständigheter som kunna antagas vara av betydelse vid bestämmandet av de lämpligaste åtgärderna för hans tillrättaförande. Genom den 1936 antagna lagen om särskild förundersökning i brottmål har denna skyldighet utsträckts till att avse en allmän upplysningsplikt till bl. a. åklagare angående tilltalad med vilken nämnden har att taga befattning. Genom det av beredningen föreslagna stadgandet erhåller man för åtalseftergiftens vidkommande en viss motsvarighet till förundersökning vid villkorlig dom. Vidare vinner man att barnavårdsnämnden på grundval av den verkställda personundersökningen i sitt yttrande kan angiva huruvida nämnden över huvud taget anser åtgärder enligt barnavårdslagen böra vidtagas och i så fall vilka åtgärder som närmast böra ifrågakomma.

Det föreslagna stadgandet att överåklagare, i regel efter barnavårdsnämndens hörande, skall pröva åtalsfrågan, innebär naturligtvis intet hinder mot att barnavårdsnämnden i de fall, där nämnden och icke polismyndigheten

erhåller kännedom om brottet, hos överåklagaren redogör för av nämnden verkställda utredningar och planerade åtgärder samt underställer honom åtalsfrågan. Däremot är det icke meningen att ålägga nämnden någon anmälningsplikt rörande brott av minderåriga som kommit till dess kännedom. Tidigare har framhållits, att barnavårdsnämnderna i stor utsträckning underlåta att bringa sådana brott till polisens kännedom och i stället nöja sig med att vidtaga åtgärder enligt barnavårdslagen. I den mån denna praxis är förnuftig och värdefull synes ändring därutinnan ej böra ske. Redan av principiella skäl vore det olämpligt att ålägga en *barnavårdande* myndighet att anmäla sitt klientel till polismyndighet och i praktiken skulle det säkerligen vara att befara att t. ex. föräldrar i långt mindre utsträckning skulle framföra sina bekymmer till nämnden, om de visste att detta skulle resultera i polisanmälan, låt vara med möjlighet till åtalseftergift. Emellertid ligger det i sakens natur att barnavårdsnämnderna efter införandet av rätt till åtalseftergift kunna förväntas till vederbörande åklagarmyndighet göra anmälan om brott som kommit till deras kännedom, när detta med hänsyn till brottets beskaffenhet kan anses påkallat. Det bör eftersträvas ett förtroendefullt samarbete mellan barnavårdsnämnd och överåklagare. Efter införandet av åtalseftergift är det antagligt att statens barnavårdsinspektion kommer att giva barnavårdsnämnderna direktiv i hithörande frågor och kontrollera föreskrifternas efterlevnad.

Beslutar överåklagaren åtalseftergift, skall beslutet delgivas den brottslige. Beredningen anser det angeläget att denna delgivning får karaktären av en allvarlig varning. Den bör därför ske muntligen och verkställas av myndighetsperson med tillräcklig auktoritet. Det föreslås att den muntliga delgivningen skall ske genom överåklagaren eller den han därtill förordnar. Förutom åt distriktsåklagare torde överåklagaren i vissa fall kunna anförtro delgivningen åt barnavårdsfunktionär eller annan kommunalman, som är villig att verkställa delgivningen. Denna torde som regel böra äga rum i målsmans närvaro.

Beslut om åtalseftergift skall vidare enligt beredningens förslag alltid tillställas barnavårdsnämnden. Självklart är att så bör ske när nämnden i sitt yttrande funnit åtgärd enligt barnavårdslagen böra vidtagas och åtgärd alltså skall ankomma på nämnden. Åklagaren torde i sådana fall klart böra angiva i beslutet att åtgärd av barnavårdsnämnden förutsättes skola vidtagas. Men även i de lindriga fall där ingen annan åtgärd är erforderlig än en allvarlig varning i samband med beslutet om åtalseftergift, eventuellt i förening med avvägbringandet av strängare tillsyn i hem eller skola, synes det vara av värde, att nämnden erhåller kännedom om beslutet. Det bör i de nämnda lindriga fallen ankomma på överåklagarens eget bedömande, huruvida han jämväl på lämpligt sätt bör fästa föräldrarnas eller skolmyndigheternas uppmärksamhet på att vissa tillsynsåtgärder äro att tillråda. Även i de fall där åtal eftergives, emedan ingripande vårdåtgärder vidtagas av annan än barnavårdsnämnd, torde nämnden böra erhålla meddelande om beslutet.

Om överåklagaren, sedan han inhämtat barnavårdsnämndens yttrande, för-

ordnar om åtal, bör nämnden erhålla kännedom därom. Beredningen har emellertid icke ansett det nödvändigt att för detta fall stadga särskild uppgiftsskyldighet för åklagaren. Om särskilt stadgande härom erfordras, torde det böra meddelas i administrativ ordning.

Beredningen föreslår slutligen, att beslut om åtalseftergift skall tillställas statens inspektör för fattigvård och barnavård. Detta sammanhänger med vissa kontrollåtgärder, som behandlas i det följande.

3. Barnavårdsnämnden som organ för skyddsåtgärderna.

Som ovan framhållits, är åtalseftergift i regel önskvärd endast i den mån man kan sätta positiva brottsförebyggande åtgärder i stället för av domstol bestämda samhällsreaktioner. Det är därför av högsta vikt, att barnavårdsnämnden i samband med åtalseftergift verkligen vidtager och fullföljer de åtgärder som bäst äro ägnade att verka i brottsförebyggande syfte. Som ovan anförts, skall barnavårdsnämnden i sitt yttrande till överåklagaren på grundval av den personundersökning nämnden verkställt angiva, huruvida enligt nämndens uppfattning åtgärder enligt barnavårdslagen äro erforderliga och i så fall vilka åtgärder som lämpligen böra vidtagas. Det ligger i sakens natur att en så ingripande åtgärd som omhändertagande för skyddsuppfostran icke behöver vara indicerad för att överåklagaren skall kunna eftergiva åtal, utan att det ofta kan vara tillräckligt att den brottslige ställes under övervakning och i samband därmed tillses, att han är placerad i lämplig miljö och arbetsanställning eller utbildning. Så snart åklagaren på grundval av barnavårdsnämndens yttrande beslutat att åtal skall eftergivas, erhåller nämnden meddelande därom. Det är då av betydelse, att nämnden utan dröjsmål vidtager de planerade åtgärderna, vare sig det rör sig om övervakning, miljöbyte, anvisande av sysselsättning och utbildning eller omhändertagande för skyddsuppfostran. Sådana åtgärder kunna naturligtvis ha vidtagits redan innan åklagaren fattat beslut i åtalsfrågan. Denne kan avsiktligen och i samförstånd med nämnden ha väntat med beslutet om eftergift tills nämnden vidtagit erforderlig åtgärd. Nämnden måste sedan med vaksamhet följa den brottsliges vidare utveckling och i mån av behov vidtaga ytterligare åtgärder, t. ex. skyddsuppfostran i eller utan förening med skyddshemsvård. Endast därest barnavårdsnämnderna med särskild uppmärksamhet följa de fall där åtalseftergift ägt rum och vidtaga alla erforderliga åtgärder, kan institutet komma att fungera på ett sådant sätt, att det innebär en verklig kriminalpolitisk vinst.

På grund av den stora betydelse som måste tillmätas barnavårdsnämndernas verksamhet i fråga om personer som erhållit åtalseftergift är det önskvärt att deras åtgärder kontrolleras. För att undersöka möjligheterna för en sådan kontroll har beredningen samrått med representanter för socialstyrelsen. Förutsättningar ha därvid visat sig föreligga för införandet av en *central kontroll* utövad av statens inspektör för fattigvård och barnavård. Beredningen föreslår därför att varje beslut om åtalseftergift skall tillställas denne.

Det synes sannolikt att barnavårdsnämnderna, därest den nu föreslagna lagstiftningen genomföres, komma att åläggas viss rapportskyldighet till barnavårdsinspektören angående åtgärder som vidtagits efter det beslut om åtals- eftergift meddelats. Den närmare utformningen av kontrollen torde böra ankomma på socialstyrelsen. Därest för dess fullgörande behov skulle uppkomma av att barnavårdsinspektören i vissa fall erhåller del av samtliga handlingar i ärende angående åtalseftergift, torde hinder ej möta mot att akten till låns infordras från vederbörande överåklagare.

Innebörd och verkan av beslut om åtalseftergift.

1. Målsägandens åtalsrätt.

Vid de diskussioner som i skilda länder förts om åklagarens lämplighetsprövning har man ofta uppehållit sig vid frågan om målsägandens rätt att föra ansvarstalan. Det är naturligt att målsägandens åtalsrätt kan tänkas innebära ett visst korrektiv mot missbruk av åklagares behörighet att underlåta åtal. I de länder där den av brottet kränkte varken har principal eller subsidiär åtalsrätt, t. ex. Danmark, har det ibland uttalats som önskvärt att åtminstone subsidiär sådan rätt införes. Vid internationella överläggningar har man vidare ifrågasatt att, när åtal eftergivits, utsträcka målsägandens åtalsrätt till en allmän rätt för enskilda att föra ansvarstalan, vare sig brottet förövats mot dem eller ej: *actio popularis*. I detta sammanhang har man även velat tillägga vissa föreningar och sammanslutningar rätt att föra sådan talan. Mot målsägandens åtalsrätt har anförts, att den enskilde visserligen väl kan bevaka egna intressen men däremot är föga ägnad att tillvarata samhällets intresse av att brottslingar lagföras och straffas, att målsägande finnes endast vid vissa brott, att målsäganden lätt kan missbruka sin talerätt som obehörigt påtryckningsmedel samt att den enskilda åtalsrätten erfarenhetsmässigt mycket sällan tillämpas i de länder där den finnes, låt vara att i dess blotta existens ligger en viss maning till åklagarna att iakttaga varsamhet vid tillämpning av åtalseftergift.

Man torde kunna instämma i att målsäganden icke är något lämpligt kontrollorgan ur allmän synpunkt. Statens straffanspråk tillvaratages bäst av offentliga organ. Den enskildes talerätt kan också lätt missbrukas. Detta kan särskilt vara fallet i fråga om åtal mot unga lagöverträdare. Är det fullt klart att samhällets intresse av den unge brottslingens tillrättaförande bäst tillgodoses genom andra än av domstol beslutade åtgärder, framstår det som betänkligt att låta en enskild person framtvinga en ur allmän synpunkt icke önskvärd rättegång. I Norge har man i detta hänseende tagit steget fullt ut och avskaffat målsägandens subsidiära åtalsrätt, när åtal eftergivits mot unga lagöverträdare.

För svensk rätts vidkommande torde för närvarande inga ändringar böra vidtagas i fråga om målsägandens rätt att föra talan. Så länge målsäganden har en med åklagarens åtalsrätt principal konkurrerande rätt att föra an-

svarstalan, torde denna icke böra rubbas genom lagstiftning på ett speciellt område, så mycket mindre som vissa skäl verkligen tala för att den kan innebära ett korrektiv mot missbruk av åklagarens lämplighetsprövning. När den enskildes åtalsrätt i överensstämmelse med processlagberedningens förslag gjorts subsidiär samt erfarenhet vunnits från tillämpningen av den nu föreslagna åtalseftergiften, kan det eventuellt tagas under övervägande, huruvida den privata talerätten bör begränsas, när det gäller unga lagöverträdare.

2. *Bör åtalseftergift förbindas med villkor?*

Tidigare har framhållits att införande av åtalseftergift är motiverat endast såvitt man därigenom kan sätta andra brottsprevenerande åtgärder i stället för av domstol beslutade reaktioner eller, undantagsvis, den skyldiges brottslighet är av så lindrig karaktär att ingen annan åtgärd kräves än den varning som åtföljer beslutet om eftergift. Härav har beredningen dragit den konsekvensen, att åtalseftergift i fråga om minderåriga brottslingar i regel bör förknippas med åtgärd av barnavårdsnämnd. Däremot har det icke ansetts lämpligt att förbinda åtalseftergiften med andra åtgärder, t. ex. övervakning enligt lagen om villkorlig dom. Skulle de behandlingsformer som stå till buds enligt barnavårdslagen ej anses tillfyllest, bör åtal ej eftergivast. Om t. ex. brottens svårhet eller den brottsliga personliga förhållanden giva anledning antaga, att den rikt nyanserade behandlingen enligt den nya lagen om villkorlig dom ur individualpreventiv synpunkt skulle giva bättre resultat än omhändertagande enligt barnavårdslagen, då bör lagföring äga rum. I sådana fall torde även ofta med hänsyn till brottets beskaffenhet allmänna skäl tala för att åtal väckes. Åtalseftergiften kommer sålunda att i det straffrättsliga reaktionssystemet intaga den platsen, att man begagnar sig därav för att överlämna den skyldige till socialvården i sådana fall där det är fullt klart att den unge lagöverträdaren därigenom bäst bevaras åt samhället. Åtalseftergiften kommer med andra ord i realiteten att innebära, att man vid relativt lindrig brottslighet höjer straffmyndighetsåldern till aderton år i sådana fall där icke de behandlingsformer, som kunna åläggas av domstol, erbjuda bättre möjligheter för den skyldiges tillrättaförande. Härav blir en given konsekvens att man icke bör förbinda eftergiften med särskilda föreskrifter för den brottslige.

Kontrollen över att de barnavårdande myndigheterna vidtaga erforderliga åtgärder bör ej tillkomma åklagaren. Som redan anförts, kommer i stället en central kontroll över barnavårdsnämndernas befattningsmed personer som erhållit åtalseftergift att utövas från statens barnavårdsinspektion. Åklagaren bör alltså icke kunna förbinda sitt beslut om åtalseftergift ens med det villkoret, att åtgärder av barnavårdsnämnd komma till stånd. Genom den utredning som föregår beslutet i åtalsfrågan och särskilt barnavårdsnämndens yttrande vet han vilka åtgärder som ifrågakomma mot den brottslige. Åklagaren kan även — och detta blir måhända vanligen fallet — vänta med beslutets meddelande tills han i samråd med barnavårdsnämnden fått fullt klart vilka åtgärder som komma att tillämpas, eventuellt invänta att åtgär-

derna redan inlett av barnavårdsnämnden. Skulle han, sedan beslutet om eftergift meddelats, erhålla kännedom om att barnavårdsnämnden visat slapphet vid ingripandet mot den brottslige, torde han böra göra anmälan därom till statens inspektör för fattigvård och barnavård.

Än mindre bör åklagaren ha befogenhet att som villkor för beslutet om eftergift uppställa, att någon viss åtgärd enligt barnavårdslagen vidtages, t. ex. omhändertagande för skyddsuppfostran. Redan av principiella skäl vore det betänkligt, att åklagaren meddelade föreskrifter för de socialvårdande myndigheterna. Dessutom skulle detta kunna vålla svårigheter i praktiken. En barnavårdsnämnd kan t. ex. ha felbedömt fallet och i sitt yttrande ha ifrågasatt skyddsuppfostran, ehuru denna åtgärd i verkligheten icke är indicerad. Om länsstyrelse i sådant fall vägrade att fastställa beslutet om skyddsuppfostran, skulle konsekvensen bli att beslutad åtalseftergift måste förfalla, ehuru den brottslige kunde bäst tillrättaföras genom en mindre ingripande åtgärd, t. ex. viss utbildning i förening med övervakning. Anser åklagaren brottsligheten vara av så allvarlig beskaffenhet, att han endast kan eftergiva åtal därest en så ingripande åtgärd som skyddsuppfostran kommer till stånd, torde han innan han meddelar åtalseftergift i tveksamma fall böra inhämta upplysning, att föräldrarna icke motsätta sig barnavårdsnämndens beslut om omhändertagande, och eljest avvakta länsstyrelsens beslut.

3. Bör åtalseftergift kunna återkallas?

Av det förhållandet att åtalseftergift icke kan förbindas med villkor följer, att den i regel ej heller kan återkallas. Den som erhållit åtalseftergift har överlämnats till barnavårdsnämnden och för honom gälla endast de föreskrifter som meddelas av detta organ. Förbryter han sig häremot, är det barnavårdsnämnden och icke åklagaren som skall ingripa mot honom. Skulle åklagaren få kännedom om att den som erhållit eftergift iakttar ett mindre gott uppförande, äger han icke själv att upptaga saken men är givetvis oförhindrad att göra ett påpekande till lägre eller högre barnavårdsmyndighet. Denna ordning torde vara att föredraga, då åklagarna ju icke själva kunna utöva någon effektiv kontroll över brottslingarnas senareandel och ingripanden från åklagarnas sida därför skulle inträffa mera slumpvis.

Principen att åtalseftergiften innebär ett överlämnande av den brottslige till socialvården skulle i sin yttersta konsekvens innebära, att eftergiften ej ens kunde återkallas i samband med den brottsliges lagföring för annat brott. Måhända skulle ej heller större olägenheter vara förenade därmed. Man måste ha för ögonen, att det är fråga om personer i barnåldern, mot vilka samhällets reaktioner ha regelmässig karaktär av uppfostringsåtgärder. Återkallande av åtalseftergift bör knappast kunna ifrågasättas annat än vid lagföring för ett brott, som icke är av mycket lindrig beskaffenhet, d. v. s. i regel ett brott som kan förskylla fängelse eller straffarbete. I sådana fall öppnar ju redan det nyupptäckta brottet möjligheter för tillämpandet av de

behandlingsformer, som normalt komma till användning: villkorlig dom eller tvångsuppfostran. Det saknar därför större betydelse för reaktionens bestämmande, om lagföring sker även för det brott som tidigare föranlett åtals- eftergift. Dessutom är det ju intet som hindrar, att detta brott liksom andra omständigheter som hänföra sig till den tilltalades vandel tages i betraktande vid bestämmandet av reaktionen, ehuru det formellt icke upptages i doms- skälen.

Vissa skäl synas sålunda tala för, att åtalseftergift icke ens bör kunna åter- kallas i samband med ny lagföring. Beredningen har emellertid vid sitt över- vägande av denna fråga funnit starkare skäl föranleda att eftergiften i vissa fall bör kunna återkallas, när den skyldige lagföres för annat brott. Bered- ningen har därvid främst tänkt på sådana fall, där den som erhållit åtals- eftergift för ett relativt svårt brott senare förövar brottslig gärning, som in concreto är av lindrigare beskaffenhet. Det skulle då måhända verka stö- tande att den brottslige formellt lagfördes endast för det mindre svåra brot- tet, låt vara att domstolen komme att tillämpa samma reaktionsform som om lagföringen gällt hela brottsligheten. Särskilt när kort tid förflutit mellan brotten, skulle kanske ett sådant förfarande vara ägnat att väcka betänklig- heter hos domstolarna och allmänheten, även om man gör klart för sig, att reaktionen mot de yngsta brottslingarna bör utformas icke så mycket efter gärningstypen som efter vad som med hänsyn till den brottsliges personliga förhållanden är bäst ägnat att förebygga återfall i brott. Även när den brotts- lige lagföres för ett brott, som föröfvats tidigare än det som föranlett åtals- eftergift, göra sig samma synpunkter gällande. Det skulle måhända framstå som formalistiskt att en person som erhållit åtalseftergift för t. ex. stöld se- nare dömdes för ett tidigare förövat snatteri utan att stölden upptoges bland domsskälen. Det synes därför lämpligast, att åtalseftergift i vissa fall kan återkallas i samband med den brottsliges lagföring för annat brott. Som regel bör det nyupptäckta brottet vara av sådan svårhetsgrad, att det kan medföra fängelse eller straffarbete; uppenbart torde vara att t. ex. en ringa trafikförseelse icke bör föranleda återkallande av åtalseftergift för stöld. Vissa fall kunna emellertid tänkas, då ett nytt brott som endast kan förskylla böter har sådant samband med den tidigare brottsligheten, att allmänna skäl göra åtal påkallat även för det brott som föranlett åtalseftergift. Detta synes särskilt kunna vara fallet vid sådana kombinationer som misshandel och fyl- leri. Beredningen har därför stannat vid att föreslå en regel av innebörd, att åtalseftergift må återkallas, därest den brottslige förövar nytt brott, varå kan följa fängelse eller straffarbete, eller åtal eljest, i samband med hans lagfö- ring för annat brott, finnes påkallat ur allmän synpunkt.

Intet skäl synes föreligga att göra återkallandet av åtalseftergift obligato- riskt. Eftergiften torde böra återkallas endast i sådana fall, där det med hän- syn till valet av ny reaktionsform eller till den allmänna rättskänslan synes önskvärt att åtal sker även för den brottslighet, som föranlett åtalseftergift. Avgörandet härav torde utan olägenhet kunna lämnas åt överåklagaren. Man

behöver säkerligen icke hysa farhågor för att de organ, som företräda statens anspråk på brottslingars lagföring, underlåta att yrka ansvar mot den brottslige, när ett allmänt intresse verkligen talar för att så bör ske.

Självklart är att endast den överåklagare som beslutat om åtalseftergift kan förordna om åtal för det brott som eftergiften avsett. Har det nya brottet föröfvats inom annan åklagares distrikt, måste ju enligt vanliga straffprocessuella regler ansvar för det tidigare brottet yrkas av den åklagare som är behörig att föra talan för detsamma.

En viktig fråga är huruvida återkallande av åtalseftergift bör kunna ske endast inom viss tidrymd. Man skulle kunna göra gällande, att den som erhållit åtalseftergift icke bör komma i sämre ställning än den som erhållit villkorlig dom. För den villkorligt dömda är den prövotid under vilken åtal kan ske för det gamla brottet maximerad till tre år. Konsekvensen härav skulle bli, att åtalseftergift borde kunna återkallas endast inom tre år från beslutet om eftergift. Beredningen finner det emellertid icke nödvändigt att föreslå en regel av denna innebörd. Återkallelse av eftergift skall ju aldrig vara obligatorisk vid nytt brott och man torde kunna förutsätta, att överåklagarna icke komma att förordna om åtal, när lång tid förflutit från beslutet om eftergift. Att beslutet icke kan återkallas, när åtalspreskription inträtt för brottet, följer av allmänna regler.

Särskilda frågor.

1. Registrering av beslut om åtalseftergift.

Vid införandet av åtalseftergift har man att taga ställning till frågan, huruvida det ur straffprocessuell synpunkt erfordras en central registrering av samtliga beslut om eftergift. Behov av registrering kan tänkas föreligga ur två synpunkter, nämligen att åklagare innan han meddelar beslut i fråga om åtalseftergift bör ha kännedom om, huruvida den brottslige tidigare kommit i åtnjutande därav, samt att det i samband med att den brottslige förövar nytt brott är av värde att erhålla kännedom om en tidigare åtalseftergift för att denna skall kunna återkallas. Ingen av dessa synpunkter är emellertid av sådan betydelse, att den nödvändiggör en central registrering av samtliga personer som erhållit åtalseftergift. Innan åklagare meddelar beslut om eftergift, skall han inhämta yttrande av barnavårdsnämnden i den ort där den brottslige är bosatt, och detta yttrande skall innefatta redogörelse för den brottsliges vandel och levnadsomständigheter i övrigt. Då personer av nu ifrågavarande åldersgrupp icke torde byta bostadsort i större utsträckning, synes det endast i sällsynta undantagsfall kunna inträffa, att barnavårdsnämnden i bostadsorten ej äger kännedom om ett tidigare beslut om åtalseftergift. Förhållandet blir enahanda när det är fråga om den brottsliges lagföring för annat brott. Förutsättning för att eftergiften skall kunna återkallas är i regel att det nya brottet kan medföra fängelse eller straffarbete. I alla sådana fall verkställes normalt förundersökning i fråga om unga brottslingar.

Att ett tidigare beslut om åtalseftergift icke skulle komma i dagen vid en sådan undersökning, synes så gott som aldrig kunna inträffa. Skulle detta i något undantagsfall hända, torde ingen större skada vara skedd i betraktande av att återkallande av eftergift icke är obligatoriskt och att åtal för det med eftergiften avsedda brottet i regel ej kan förändra den behandlingsform domstolen väljer för det nya brottet.

Inga starkare skäl tala sålunda för en central registrering av de personer som erhållit åtalseftergift. I alla händelser bör det icke ifrågakomma att låta beslut om åtalseftergift inflyta i straffregistret. Redan av principiella skäl torde detta vara olämpligt med tanke på grunderna för införandet av åtalseftergift för de yngsta brottslingarna. Härtill kommer, att de brott som föranleda åtalseftergift ofta ej skulle inflyta i straffregistret, om den brottslige lagfördes för dem. Särskilt vid lindriga förmögenhetsbrott är det att antaga, att domstolen icke sällan låter det stanna vid lägre bötesstraff än sextio dagsböter, varvid efter ikraftträdandet av 1942 års lagstiftning om förmögenhetsbrotten uppgift ej lämnas till straffregistret. Det förtjänar också beaktande, att flertalet av de för relativt allvarliga brott å skyddshem intagna personerna icke lagförts för brotten och alltså ej äro redovisade i straffregistret.

Ej heller någon i annan form upprättad central registrering av dem som erhållit åtalseftergift synes påkallad ur straffprocessuell synpunkt. De obetydliga fördelar som vore att vinna därmed synas icke motivera de ansevärda kostnader, som skulle vara förenade med en sådan registrering. En annan sak är att en överåklagare, som anser utredningen om den tilltalades tidigare vandel ofullständig, torde kunna vända sig till statens barnavårdsinspektör för upplysning, om denne tidigare erhållit meddelande om eftergift. De uppgifter som tillställas statens inspektör för fattigvård och barnavård torde i realiteten komma att föranleda ett slags central registrering av dem som erhållit åtalseftergift. Orsaken är här emellertid icke det straffprocessuella behovet av registrering utan behovet av kontroll över barnavårdsnämndernas befattning med dem som erhållit åtalseftergift.

Om en central registrering av personer som erhållit åtalseftergift sålunda icke kan anses motiverad av straffprocessuella skäl, är det däremot önskvärt att uppgifter om antalet fall av åtalseftergift inflyta i rättsstatistiken. Överåklagarna synas därför böra åläggas att till statistiska centralbyrån redovisa antalet beslut om eftergift med fördelning efter personernas ålder och brottens art m. m. Bestämmelser härom torde böra utfärdas i administrativ ordning efter förslag av statistiska centralbyrån. För landsfogdarnas del torde denna uppgiftsskyldighet böra fullgöras halvårsvis i samband med den i 28 § landsfogdeinstruktionen föreskrivna redovisningen till justitiekanslersämbetet.

När ett nytt institut som åtalseftergift införes, är det ur kriminalpolitisk synpunkt av stort värde, att en framåtblickande återfallsstatistik kommer till stånd i fråga om de personer som erhållit åtalseftergift, så att institutets verkningar kunna bedömas. Därest en sådan statistik anses böra uppläggas trots de kostnader som kunna vara förenade därmed, torde den böra föras

hos socialstyrelsens barnavårdsinspektion. Tack vare de uppgifter angående beslut om åtalseftergift som dit inkomma, kan där uppläggas en statistik med utgångspunkt från beslutet om åtalseftergift och med beaktande av de anstaltsvistelser varunder de observerade personerna ej äro återfallskapabla. Intet hinder torde möta mot att socialstyrelsen erhåller bemyndigande att vid vissa tidpunkter införskaffa uppgifter från straffregistret, huruvida de personer som erhållit åtalseftergift sedermera influtit i detta register.

2. Konkurrensfrågor.

Som i redogörelsen för gällande svensk rätt framhållits, finnas redan i lagstiftningen vissa regler om åtalseftergift. Enligt 14 § lagen om tvångsuppfostran har sålunda landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen att pröva huruvida åtal lämpligen bör ske, när någon som ådömts tvångsuppfostran misstänkes för brott, som förövats före slutlig utskrivning. Motsvarande bestämmelser finnas i 19 § lagen om ungdomsfängelse för den som ådömts ungdomsfängelse, i 44 § 3 mom. barnavårdslagen för den som efter omhändertagande för skyddsuppfostran intagits å allmän uppfostringsanstalt och i 44 § 4 mom. för den som intagits å skyddshem; sistnämnda bestämmelse, som antagits i samband med 1939 års lagstiftning om villkorlig dom, har beredningen föreslagit skola träda i kraft samtidigt med den nu föreslagna lagen om åtalseftergift. Vidare finnes i 49 a § alkoholistlagen för den som tvångsvis intagits å alkoholistanstalt en motsvarande åtalsregel i fråga om brott, varå enligt lag endast kan följa böter eller fängelse i högst sex månader; till ikraftträdandet av detta stadgande, som svårigen kan tänkas få betydelse för unga lagöverträdare, har beredningen icke ansett sig böra taga initiativ i detta sammanhang.

När den som dömts till tvångsuppfostran eller eljest intagits å allmän uppfostringsanstalt eller som dömts till ungdomsfängelse eller intagits å skyddshem finnes ha förövat brott före aderton års ålder, uppkommer frågan, vilka regler som skola tillämpas i åtalsfrågan, de som upptagas i de särskilda lagarna om behandlingsformerna eller de i den föreslagna lagen om åtalseftergift intagna. Spörsmålet är icke endast av teoretisk natur, enär den procedur som föregår överåklagarens avgörande icke är densamma. Det torde vara uppenbart, att överåklagarens prövning i fråga om åtal mot personer, som gjorts till föremål för ovannämnda särskilda behandlingsformer, alltid bör ske i den ordning som föreskrives i de särskilda lagarna, alltså efter hörande av den allmänna uppfostringsanstaltens styrelse, ungdomsfängelsenämnden eller skyddshemmets styrelse. Att åtalsfrågan alltid behandlas enligt bestämmelserna i de särskilda lagarna om behandlingsformerna stämmer också bäst med det förhållandet, att möjligheterna till åtalseftergift enligt dessa lagar äro mera omfattande; reglerna avse även bötesbrott och brott som förövats efter aderton års ålder. Beredningen har därför i sitt lagförslag upptagit en särskild hänvisning till vad i fråga om åtal är stadgat för den som dömts till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse eller som för skyddsuppfostran intagits å skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt.

När den antagna åtalsregeln i 49 a § alkoholistlagen trätt i kraft, är det åtminstone teoretiskt tänkbart, att konkurrens kan uppkomma mellan detta stadgande och den nu föreslagna lagen om åtalseftergift. Skulle det undantagsvis inträffa, att någon som tvångsvis intagits å alkoholistanstalt finnes före aderton års ålder ha förövat brott, vara kan följa fängelse i högst sex månader, synes det lämpligast, att de allmänna reglerna om åtal mot minderåriga lagöverträdare bli tillämpliga. Beredningen har därför i sitt förslag icke upptagit någon hänvisning till åtalsregeln i alkoholistlagen.

Som tidigare anförts, har 1942 års lagstiftning om förmögenhetsbrotten infört särskilda åtalsregler för vissa förmögenhetsbrott. Det har sålunda stadgats *dels* att överåklagare vid vissa angivelsebrott äger att utan angivelse förordna om åtal, när han finner det vara ur allmän synpunkt påkallat, *dels ock* att vissa lindriga förmögenhetsbrott — olovligt förfogande, oredligt förfarande samt olovligt brukande (vara endast kan följa böter) — ej må åtalas av allmän åklagare med mindre överåklagare finner åtal vara ur allmän synpunkt påkallat. Mellan dessa åtalsregler och de nu föreslagna kan konkurrens ej uppkomma. När överåklagare i dessa fall skall taga ställning till frågan om åtal, har han att avgöra huruvida allmänna skäl föranleda att åtal bör äga rum. Finnes så ej vara fallet, kan åtal varken ifrågakomma mot minderåriga eller mot vuxna brottslingar; finnes åter åtal påkallat ur allmän synpunkt, är det även enligt indikationerna i den nu föreslagna lagen utslutet att eftergiva åtal.

3. *Kostnader, ikraftträdande m. m.*

Om åtalseftergift införes i enlighet med beredningens förslag, kommer detta troligen att få till resultat någon minskning av antalet till tvångsuppfostran dömda. Flertalet av dem som sålunda undgå tvångsuppfostran torde komma att i stället intagas å skyddshem. Även om på detta sätt en överflyttning av vissa kostnader sker från tvångsuppfostringsanstalterna till skyddshemmen, saknas anledning antaga att det allmännas kostnader för anstaltsvård beträffande unga brottslingar skall komma att ökas. Den nya belastningen av skyddshemmen torde för övrigt ej bliva av den storleksordning, att den behöver särskilt beaktas i anslagsväg. Den kommer möjligen att uppvägas av en motsvarande överflyttning av mera svårartade fall från skyddshemmen till uppfostringsanstalterna. Huruvida den ökade arbetsbördan för statens inspektör för fattigvård och barnavård medför behov av någon ny arbetskraft på hans byrå kan beredningen icke bedöma. I fråga om landsfogdarna torde de nya arbetsuppgifterna till viss del uppvägas av lättnad i fråga om åtals utförande. En viss ökning av deras arbetsbörda torde dock komma att inträda, men huruvida särskilda kostnader behöva föranledas därav torde kunna bedömas först sedan någon erfarenhet vunnits av lagens tillämpning. I Stockholm skulle enligt beredningens tanke beslut om åtalseftergift ankomma på samme åklagare som annars hade att utföra åtalet. För honom blir det alltså snarast en lättnad i arbetsbördan. På barnavårdsnämnderna

lägges, bortsett från avgivandet av yttrande till överåklagaren, icke annat arbete än som redan enligt lag ankommer på dem.

På grund av den föreslagna lagstiftningens samband med den i år antagna nya lagstiftningen om förmögenhetsbrott och riksdagens uttalande vid behandlingen av detta ärende föreslås lagen om eftergift av åtal mot minderåriga skola träda i kraft samtidigt med ändringarna i strafflagen eller den 1 januari 1943.

Med hänsyn till den uppräknig, som i 2 § 3 mom. barnavårdslagen göres av andra lagar innehållande stadganden om åtgärder som ankomma på barnavårdsnämnd, kräves ett tillägg till nämnda lagrum. Här om framlägger beredningen förslag till lag.

Bilaga 1.

Antal personer som under åren 1939 och 1940 dömts för brott, begångna före aderton års ålder, om vilka uppgift lämnats till straffregistret.

	År 1939	År 1940		År 1939	År 1940
<i>Ej villkorligt dömda. Strafflagen.</i>			Därav personer, å vilka SL 5:6 tillämpats ...	8	16
10 kap.	4	6	som dömts till ungdomsfängelse	22	28
12 »	7	16	» » » tvångsuppfostran	137	121
14 »	3	4	för vilka villkorlig dom för-		
15 » utom 12—15 a §§	1	1	klarats förverkad.....	57	49
12—15 a §§	6	3	<i>Villkorligt dömda. Strafflagen.</i>		
18 »	8	9	12 kap.	29	33
19 »	13	10	14 »	9	9
20 » 1:1; 3; 8:1 §§ (enkel stöld)	43	34	18 »	46	43
1:2; 3; 8:2 §§ (snatteri)	218	193	20, 21 kap.	465	505
4 §	99	99	22, 23 »	68	42
övriga §§	40	43	Övriga kap.	13	12
21 »	4	—	Strafflagen för krigsmakten	7	3
22, 23 kap.	177	97	Andra lagar, förordningar m. m.	4	3
25 kap.	—	1	Summa	641	650
Övriga kap.	1	1	Därav personer, å vilka SL 5:6 tillämpats ...	11	17
Strafflagen för krigsmakten	7	12	Samtliga dömda	1 276	1 179
Andra lagar, förordningar m. m.	4	—			
Summa	635	529			

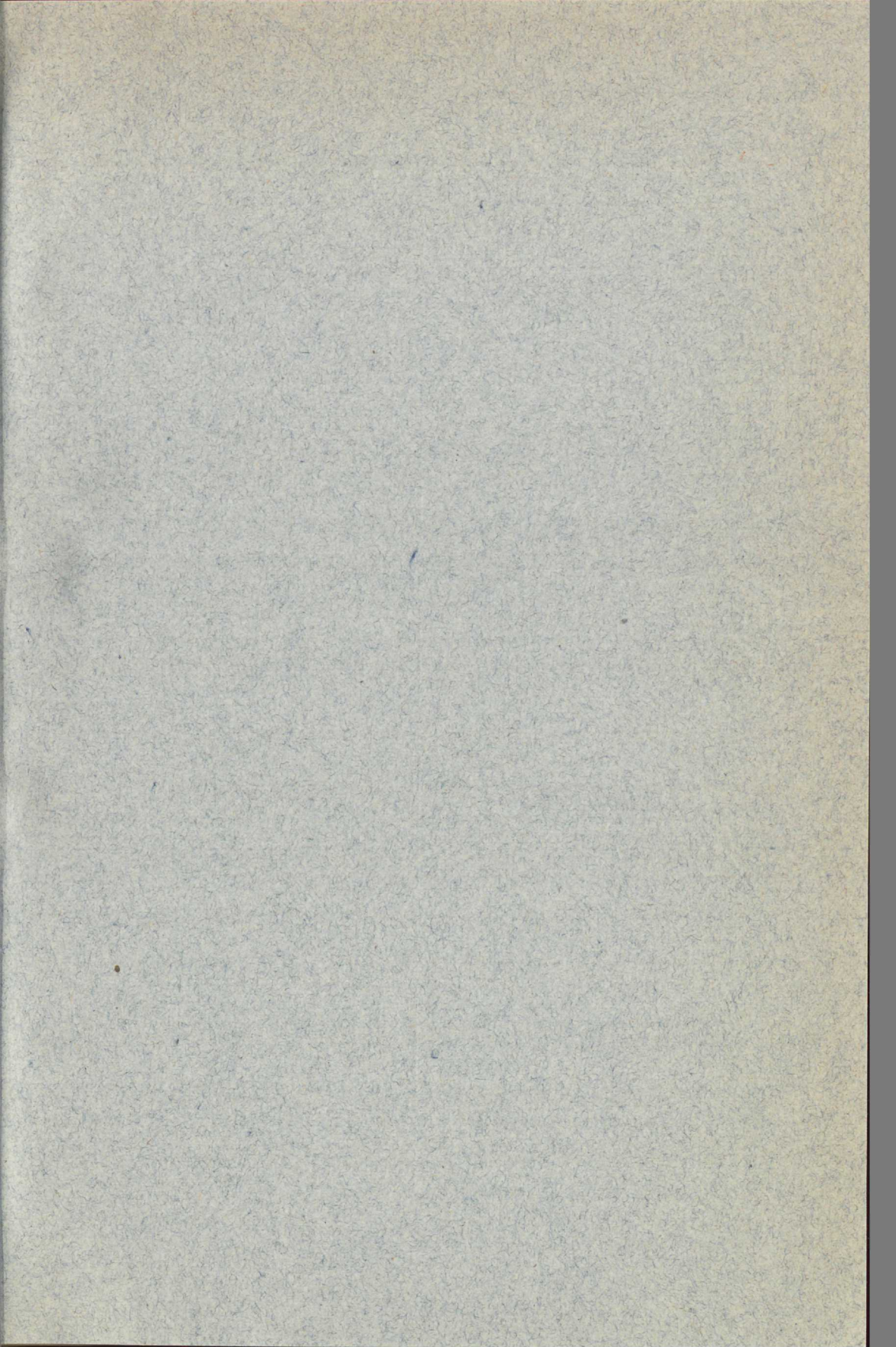
Bilaga 2.

Antal för andra före aderton års ålder begångna brott mot strafflagen än fylleri och förargelseväckande beteende tilltalade personer, beträffande vilka slutligt utslag meddelats under åren 1939 och 1940.

	1939	1940		1939	1940
Stockholms stad.....	227	180	Göteborgs och Bohus län.....	212	174
Stockholms län.....	79	63	Älvsborgs ».....	72	51
Uppsala ».....	27	39	Skaraborgs ».....	55	39
Södermanlands ».....	33	29	Värmlands ».....	44	57
Östergötlands ».....	69	60	Örebro ».....	28	27
Jönköpings ».....	50	50	Västmanlands ».....	47	56
Kronobergs ».....	6	7	Kopparbergs ».....	26	31
Kalmar ».....	47	39	Gävleborgs ».....	74	57
Gotlands ».....	12	18	Västernorrlands ».....	65	71
Blekinge ».....	22	20	Jämtlands ».....	27	31
Kristianstads ».....	43	23	Västerbottens ».....	33	38
Malmöhus ».....	153	143	Norrbottens ».....	25	20
Hallands ».....	25	27	Summa	1 501	1 350

Innehåll.

	Sid.
<i>Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet</i>	3
Lagförslag.	
Förslag till Lag om eftergift av åtal mot minderåriga	5
Förslag till Lag om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag)...	6
Motiv.	
Inledande anmärkningar	7
Gällande svensk rätt	9
Svenska reformförslag	11
Översikt av utländsk rätt.	
Danmark	17
Finland	21
Norge	23
England	25
Frankrike	26
Tyskland	26
Allmän motivering	28
Föresättningsarna för åtalseftergift.	
1. Brottslingarnas ålder	31
2. Brottens art och svårhetsgrad	34
3. Övriga indikationer för åtalseftergift	37
Organen för åtalseftergift och proceduren därvid.	
1. Åklagaren som beslutande organ	41
2. Samverkan mellan åklagare och barnavårdsnämnd	43
3. Barnavårdsnämnden som organ för skyddsåtgärderna	45
Innebörd och verkan av beslut om åtalseftergift.	
1. Målsägandens åtalsrätt	46
2. Bör åtalseftergift förbindas med villkor?	47
3. Bör åtalseftergift kunna återkallas?	48
Särskilda frågor.	
1. Registrering av beslut om åtalseftergift	50
2. Konkurrensfrågor	52
3. Kostnader, ikraftträdande m. m.	53
Bilagor	55

Statens offentliga utredningar 1942

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Strafflagberedningens promemoria med förslag till lag om eftergift av åtal mot minderåriga m. m. [28]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1938 års pensionssakkunniga. Betänkande med förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare i statens tjänst. [8]

1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till folkskolans avlöningsreglemente m. m. [9]

Beskattningsorganisationssakkunnigas betänkande med förslag till ändrad organisation av kammarrätten. [18]

1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till avlöningsreglemente för de högre kommunala skolorna. [26]

Kommunalförvaltning.

Stadsplaneutredningen. 1942. 1. Förslag till åtgärder för snabbare handläggning av stadsplane- och tomtindelingsärenden m. m. [27]

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. [2]

Betänkande med förslag till främjande av utskyldsbetalning genom erkända skatteförmedlingskassor. [21]

Politi.

Betänkande med förslag till brandlag och brändstadga m. m. [10]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Promemoria rörande bostadsförsörjningen. [3]

Promemoria ang. hyresreglering. [14]

Betänkande med utredning och förslag ang. semester för husmödrar. [19]

Utredning ang. värmekostnaden i hyreshus. [20]

Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 2. Tiden juli 1940—juni 1941. [25]

Hälso- och sjukvård.

De yngre sjukhusläkarnas avlönings-, arbets- och bostadsförhållanden. [4]

Betänkande med utredning och förslag ang. barn, morskeväsendet. [17]

Förslag till ny lag om behörighet att utöva läkarkonsten m. m. [22]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Promemoria med förslag till utvidgad vanhävdslagstiftning. [5]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 1. Allmänna uppgifter ang. den tekniskt-vetenskapliga forskningsverksamhetens nuvarande läge m. m. — Allmänna synpunkter rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningen. — Erforderliga åtgärder för den tekniskt-vetenskapliga forskningens främjande och statens medverkan därvid. [6] 2. Förslag till åtgärder för främjande av den tekniskt-vetenskapliga forskningen på byggnadsområdet. [7] 3. Förslag till åtgärder för skogsproduktforskningens ordnande. [12]

Handel och sjöfart.

Promemoria med förslag ang. registreringen av landets företagare m. m. [23]

Kommunikationsväsen.

Betänkande och förslag ang. förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. Del 4. Järnvägsstyrelsen. [13]

Betänkande ang. bilregistrering m. m. [24]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med utredning och förslag ang. betygssättningen i folkskolan. [11]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag till plan för organisationsarbetet inom försvarsväsendet. [1]

Betänkande med förslag till lag om vapenfria värnpliktiga. [15]

Betänkande med förslag rörande den centrala förvaltningsverksamheten inom försvarsväsendet. [16]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.